

Tijdingen UIT Leuven

Tijdschrift van de Vereniging
Historici Lovanienses
P708841

Verschijnt
driemaandelijks

Nr 168

maart 2019

Verantwoordelijke uitgever: Karen De Windt • Tiensesteenweg 201 bus 1 • 3010 Kessel-Lo

Inhoud

Woord vooraf	4
De cover van Tijdingen	5
Reünies Geschiedenis	6
Marcel Gielis wint een prijs	9
Leuven in de jaren 1970	11
Geschiedenis in het nieuws: Kongo!	24
Spektakelmusical 40-45	26
Recensies van historische publicaties	27
Hendrik De Man	34
Poetin en het Poetinisme	37
Overzicht historische boeken 2017-18	40
De geschiedenis van Emelgem	46
Camino Historici: Warschau	50
In memoriam	53
Historische films uitgebracht in 2018	62
Goed gezien	66
Historische weetjes	10/25/36

Tijdingen uit Leuven is het periodiek van de Vereniging Historici Lovanienses, die alle Leuvense afgestudeerden in de Geschiedenis van de Oudheid, de Middeleeuwen, de Nieuwe Tijd en de Nieuwste Tijd groepeert. Lid worden van de Vereniging kan door overschrijving van € 15,00 (jaarlijks te betalen lidgeld) op rek.nr. BE26 7330 0301 6629 (KREDBEBB).

Redactie: Edward De Maesschalck (eindredacteur), Karen De Windt (voorzitter), Freija Bornauw, Annette Hoeymans, Goedele Mafrans, Sam Van Clemen, Jolien Gijbels en Caro Van der Paal (redacteurs). Werkten ook mee aan dit nummer: Jef Abbeel, Erik Aerts, Brecht Dutilleux, Nest Gillioen, Frederik Maertens, Johan Massart, Jaak Ockeley, Nico Van Campenhout, Gerrit Vanden Bosch, Rie Vanvoorden en Herbert Verreth.

Woord vooraf

*B*este lezers,

Een nieuw jaar is weer aangebroken. De voorbije weken brachten ons wonderlijk genoeg ook goed weer. Met de klimaatmarsen in het achterhoofd mogen we hier niet blij mee zijn eigenlijk, maar ik ben toch blij wanneer het zonnetje door mijn ramen schijnt.

Dit nieuwe jaar brengt ons natuurlijk weer nieuwe activiteiten. Dit jaar zal er geen quiz georganiseerd worden, maar er liggen wel nog lezingen, een cantus en een culturele uitstap in het verschiet. Heel wat om naar uit te kijken dus!

Terwijl ik dit schrijf, heb ik ook onze betalende ledenaantallen eens onder de loep genomen. Ik ga er van uit dat we in het jaar nog leden zullen verkrijgen, want momenteel kloppen we af op 808 leden, ruim 100 minder dan vorig jaar. Van 672 van onze betalende leden hebben we de geboortedatum. Benieuwd hoe oud deze 672 betalende leden zijn?

Geboren 1920-29	2
Geboren 1930-39	37
Geboren 1940-49	95
Geboren 1950-59	125
Geboren 1960-69	165
Geboren 1970-79	113
Geboren 1980-89	95
Geboren 1990-99	40

Dit betekent dus dat zo'n 62,72% van onze betalende leden (let op, niet van het totaal afgestudeerden dus!) geboren werd voor 1970 en dus in 2019 50 jaar of ouder wordt.

Verder hebben we ook enkele leden die in het buitenland wonen. Met zes leden is Nederland het populairst, maar je vindt VHL-leden ook terug in Finland, Ierland, Italië, Oostenrijk, de Verenigde Staten van Amerika en Zwitserland.

Zoals je kan lezen, bestaan we uit een diverse bende. Als er onderwerpen zijn waarvan jullie vinden dat zij te weinig aan bod komen in dit boekje, laat ons dan zeker iets weten!

Veel leesplezier,

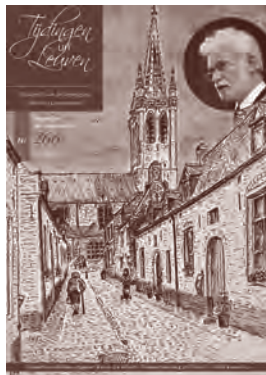
Karen De Windt
Voorzitter

De cover van Tijdingen

De redactie kreeg van enkele lezers de vraag wat de tekeningen op de cover in feite voorstellen en wat de bedoeling ervan is. Wie in Leuven heeft gestudeerd, zal allicht al wel een of ander gebouw hebben herkend. Het gaat telkens om tekeningen uit "Leuven in vogelvlucht" (2016), een uitgave van Lions Club Leuven Erasmus, waarvan onze voormalige voorzitter Edward De Maesschalck lid is en die ook door hem werden gemaakt. Het feit dat elk nummer een andere cover krijgt, maar wel telkens in dezelfde stijl, vond de redactie een meerwaarde.

Tot nog toe kreeg u te zien: de universiteitsbibliotheek (163), De Sint-Michielskerk (164), de kerk van de Abdij van Park (165), het Klein begijnhof met de Sint-Geertruikerk (166) en het Oud Gasthuis in de Brusselsestraat (167). In dit nummer is het de beurt aan de Dijle met de Janseniustoren (rechts) en de Lipsiustoren (links), gezien vanuit het Paridaens-instituut.

Rechts boven de cover staat telkens in een cirkel het hoofd van een prominent historicus, die in het nummer uitgebreid aan bod komt, soms omdat ze overleden zijn, zoals Urbain Vermeulen (163), Eric Defoort (164) en Erik Van Mingroot (165), soms omdat ze in het nieuws kwamen, zoals Emmanuel Gerard (166) of Rudi Vranckx (167). In dit nummer is het de beurt aan de overleden Raymond Van Uytven.(168).

Reünies

Afstudeerjaar 1971: Diest, 1 september 2018

Op zaterdag 1 september 2018 kwam de lichter van 1971 naar jaarlijkse gewoonte samen om een mooie traditie verder te zetten. Vorig jaar in de Oranjestad Breda, dit jaar in onze Oranjestad Diest. De aanleiding was de herdenking van Filips Willem, de oudste en katholieke opgevoede zoon van Willem de Zwijger (1554-1618). Die Filips Willem werd 400 jaar geleden in Diest begraven. De feestelijkheden waren wel voorbij, maar zijn graf is er nog in de majestueuze St.-Sulpitiuskerk en die hebben we natuurlijk bezocht.

We verzamelden op een terrasje in de zon met 22 jaargenoten en wederhelften voor een vrolijk wederzien en gebabbel. Daar haalde de ideale gids voor een boeiend stadsbezoek ons op: dr. Michel Van der Eycken, historicus, geboren Diestenaar, oud-rijksarchivaris en enthousiast schrijver over zijn stad, toonde ons de vele facetten van de Demerstad.

Van links naar rechts en van boven naar beneden:

Paul Soetaert, Leon Vanhees, Leon, echtgenoot van Annita Menschaert, Geo Vande Winkel, Jean Gerits, Michiel Nuyttens, Bert Mersch, Jos Van Pelt.

Staf Janssens, Griet Wijnants, Els, echtgenote Michiel, Mart, echtgenote Bert, Rozemie Steyaert, Annita Menschaert, Riet Van Cleuwenbergen, Mieke, echtgenote Staf, Rie Vanvoorden, Hilde, weduwe van Richard Boyen, Marleen Theunis en echtgenoot Harry.

De middeleeuwse handelsfunctie is zichtbaar via o.m. Demer en het marktrecht voor de verhandeling van paarden, en de talloze patriciërshuizen annex brouwerij. Daarnaast is er de rol van vestingstad in de middeleeuwen op de grens tussen Loon en Brabant, met restanten van de burcht op de Warandeheuvel en in de 19e eeuw met de uitbouw van de citadel, fort Leopold en de aarden wallen en grachten in de verdediging tegen Nederland (na 1830).

Verschillende abdijen bouwden refugiehuizen binnen de wallen, een mooi gerestaureerd voorbeeld is het Spijker, pal in het centrum en op een Demerarm. Van daar wandelden we via de tuin van Cerkel, nu stadspark en voorheen horend bij het minderbroedersklooster, en langs de weer opengemaakte Demer naar de Ezeldijkmolen. We lieten het begijnhof links liggen omdat we dat op eigen houtje wilden verkennen en wandelden terug naar het centrum via het oud ziekenhuis, waaraan een van de oudste apotheken verbonden was. En dan kwamen we niet eens toe aan de verschillende kerken, her en der in stad, die eigenlijk een zeer bewandelbare oppervlakte heeft.

Tenslotte belanden we "In den Zoeten Inval", waar een lichte lunch en nog meer gezelligheid ons wachtte. We namen afscheid van Lea Kempnaers en René, die naar een familiefeest gingen, maakten de traditionele foto op de trappen van het stadhuis en sloten de zonnige dag af op een van de terrassen in het mooie Begijnhof.

NB. Lea Kempnaers ontbreekt op de foto, maar ze was wel degelijk daar en ze beloofde om de volgende jaarbijeenkomst te organiseren.

Rie Vanvoorden

Afstudeerjaar 1963: reünie 2 december 2018

De vorige editie dateerde van 5 november 2016 (op zoek naar Utopia) en toen werd afgesproken: 'om de vier jaar is te lang, gezien onze gevorderde leeftijd'! Een geschikt moment? De tentoonstelling over het huis Van Arenberg ("Macht en schoonheid. De Arenbergs en hun invloed in Europa") in het M-museum Leuven leek ons een aantrekkelijke affiche. En inderdaad, de begeesterende begeleiding van de gids (Trui Kerckhove) maakte ons wegwijs in de diverse aspecten van deze "Nobele Familie", geïllustreerd met prachtige schilderijen o.m. van veldslagen en panorama's, portretten, kronieken, genealogische tabellen. We leerde de familie Arenberg kennen als machthebbers op economisch gebied (grootgrondbezitters, mijn-eigenaars, bosuitbaters), op politiek vlak (legerleiders, raadsheren), met uitstraling op ons erfgoed (bossen van Heverlee en Meerdaal) en als esthetische trendsetters. Eventueel kon deze kennismaking bij een latere gelegenheid aangevuld worden met een tocht in de Centrale Bib "Adellijk Wonen, het kasteel in Heverlee van Croÿ tot Arenberg".

Het hacken van een PC en een buitenlandse reis lieten sporen van nalatigheid na : zo werden Jef Butaye, Jef Maenhout en Elsie Voets niet verwittigd. Mea maxima culpa. Na de voorstel-

ling van de familie Arenberg trokken we vervuld en opgewekt naar "de Georges" voor drankjes en lekker eten, gezellig en op onze wenken bediend. Het tafelen liep uit tot na 16.00 uur! Voor het dessert werd er kort een 'in memoriam' gehouden voor onze dit jaar overleden studiegenoten Bea Vanderschueren en Mimi Wilms. Dit bracht meteen de vraag naar allen: vat in een viertal lijstjes jouw curriculum vitae samen en eventueel ook dat van een overleden jaargenoot.

Het werd wat zoeken naar een geschikte locatie voor een groepsfoto (het stadhuis was in afzondering door de werken voor de kerstviering en de slecht verwittigde Geert wachtte ons op in de Georges), maar het leverde toch een plaatje op. Volgend jaar is het 60 jaar geleden dat we als groene broekjes of schachten Leuven binnen stapten.

Nest Gillioen

Van links naar rechts: Kris Van Esbroeck en echtg. Maddie, Marie-Jeanne en partner, Walter Palmén, Jeanne en echtg. Piet Dormaels, Geert Van Bocqstaete, Lydie Robben, Nest Gillioen, Monique Inshoot, Maggie Rubens, Herman De Prins, Anne Marie Hoefnagels en Kristin v Dorpe. Fotografie van dienst was Karin.

Historicus Marcel Gielis wint een prijs

Tijdens de Heemdag op zaterdag 6 oktober 2018, de jaarlijkse studie- en ontmoetingsdag van Heemkunde Vlaanderen, werd het Jozef Weyns-eremerk uitgereikt. Deze hoogste Vlaamse erkenning op heemkundig gebied ging naar Marcel Gielis uit Turnhout, voor zijn jarenlange inzet voor heemkunde.

Het Jozef Weyns-eremerk werd in 1984 ingesteld als eerbetoon aan dr. Jozef Weyns, eerste conservator van het Openluchtmuseum Bokrijk en vierde nationaal voorzitter van het toenmalige Verbond voor Heemkunde. Het wordt uitgereikt aan iemand die zich op het vlak van de heemkunde uitzonderlijk verdienstelijk heeft gemaakt. Het 35ste eremerk ging dit jaar naar de eminente heemkundige Marcel Gielis uit Turnhout, die in 1978 mee aan de wieg stond van de Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius van Ravels en onder meer als professor en docent verbonden was aan de universiteiten van Tilburg en Leuven.

"Naast zijn drukke professionele en academische bezigheden heeft Marcel Gielis het ook klaargespeeld om op het vlak van heemkunde en lokale geschiedenis eveneens een belangrijke bijdrage te leveren", zegt Fons Dierickx, voorzitter van Heemkunde Vlaanderen. "Hij is bestuurslid van verschillende verenigingen en redactielid van diverse tijdschriften. Zijn grote verdienste ligt dan ook in het feit dat hij een brug weet te slaan tussen de academische

wereld enerzijds en de erfgoedwerkers en vrijetijds-historici anderzijds. Hij is de belichaming van de steeds groter wordende groep academici die de meerwaarde van lokaal onderzoek en heemkundige werking van onze kringen inziet."

Het eremerk werd plechtig uitgereikt tijdens de Heemdag in Kontich. Het bestaat uit een kalligrafisch verzorgde oorkonde, getekend door mevrouw Christine Cools-Mattheus uit Putte, en een mooi kunstwerk speciaal voor deze gelegenheid gecreëerd. Net zoals vorig jaar vroeg Heemkunde Vlaanderen aan de kunstschilder Michel Mouton om

het Weyns-eremerk te maken. Michel Mouton is de drijvende kracht achter de vzw IJzer en Vuur, die zich tot doel stelt het ambacht van het smeden nieuw leven in te blazen. Door de opdracht aan deze vzw toe te wijzen, dragen we ook bij tot het levendig en actueel houden van het immaterieel en materieel patrimonium dat met dit aloude ambacht is verbonden.

Aan de Heemdag namen meer dan 150 heemkundigen van over heel Vlaanderen deel. Het centrale thema was de vrouwelijke kant van de geschiedschrijving. Onder meer de rol van vrouwenorganisaties in de emancipatie van vrouwen en het verhaal van een moedige vrouw in de Eerste Wereldoorlog kwamen aan bod. In de namiddag stonden verschillende bezoeken en wandelingen op het programma.

Historische weetjes: wist je dat ...

Wist je dat de ooglens al meer dan een eeuw oud is?

Brillen bestaan al van in de middeleeuwen, maar de eerste bruikbare ooglens werd pas ontwikkeld door de Duitse glasblazer Frits Muller in 1887. Een jaar later werd deze lens nog verbeterd door de Duitse oogarts Adolf Fick, die ze eerst testte op konijnen en daarna op zichzelf. Hij noemde zijn uitvinding 'contactbrille'. Het ging om een soort glazen capsule die daadwerkelijk om het oog paste en geen infecties opleverde. Tussen het glas en het hoornvlies werd een dextrose oplossing gestopt. Maar het bleven harde en zware dingen, zodat het uitkijken bleef naar een zachter exemplaar. De zachte contactlens werd in de jaren 1960 in Amerika uitgevonden door de Tsjechische chemici Drahoslav Lím en Otto Wichterle. Zij maakten een zachte lens gemaakt van hydrogel en creëerden hiermee de voorloper van de hedendaagse maandlenzen.

(Isgeschiedenis.nl)

Leuven in de jaren 1970

Een terugblik door Nico Van Campenhout

*N*ico Van Campenhout maakte deze keer geen interview, maar schreef op vraag van de redactie een terugblik op de jaren 1970 in Leuven, toen hij hier studeerde. Nico noemde ze zelf "Fragmentarische herinneringen aan de nadagen van het klerikale, 'linkse' en tweetalige Leuven".

Op kot in Leuven

Op de eerste maandag van oktober 1975 startte mijn Leuvense (studie-) tijd. Ik was drie jaar voordien, samen met mijn vader, tijdens de zomervakantie min of meer toevallig voor het eerst in de universiteitsstad geweest. De eerste professor die ik ook ooit in levenden lijve zag was hoogleraar economie Gaston Eyskens, als toenmalig eerste minister bekend uit de krant en van de televisie. Wij zagen hem wandelen vlakbij zijn herenwoning in de Naamsestraat, schuin tegenover de Sint-Michielskerk. Ik zou

In een Leuvense café eind 1977 met (vlnr) Winfried Dolderer; Bruno De Corte, Edward van Ermen, Henk Cuypers, Nico Van Campenhout, Kris Bovin, Marc Hendrickx en Jan Blomme.

er enkele jaren later vrijwel dagelijks passeren, want ik zat vier jaar op kot op de vlakbij gelegen Sint-Antoniussberg. Zeker in de kandidaturen gingen veel lessen door in het Maria-Theresiacollege ("Mietrees"), aan de overkant van de Naamsestraat. Het gloednieuwe faculteitsgebouw van Wijsbegeerte en Letteren in de Blijde Inkomstraat, in de wandelgangen (destijds) bekend als "het Kremlin", werd met ingang van het academiejaar 1975-1976 in gebruik genomen, maar daar waren en zijn geen leslokalen voor grote groepen.

Ik wilde overigens om tal van redenen héél graag op kot, en met name in Leuven. Gent en Antwerpen waren dichterbij mijn Oost-Vlaams geboortedorp De Klinge vlakbij de Nederlandse grens gelegen, maar dan zou ik spoorstudent zijn geworden. De VUB was toen voor iemand die katholiek was opgegroeid en opgeleid, zij het in een "light"-versie, geen optie. Het werd dus Leuven. Met dank aan mijn leraar geschiedenis in de hogere cyclus van de humaniora, Hugo Malfliet, die ik na zijn overlijden in de lente van 2017 dankbaar memoreerde in dit blad.

"Slag om Leuven"

Het eerste "evenement" dat ik als student meemaakte was de zogeheten "slag om Leuven" tijdens de tweede week van oktober 1975. De Vlaamse Militantenorde (VMO), Voorpost en andere extreemrechtse "groupuscules" (van Vlaams-nationalistische signatuur) hadden zich op woensdagavond verzameld op de Oude Markt, gehelmd, de wapenstok in de aanslag en zich beschermend met schilden. In gevechtsorde in de vorm van een falanx trokken zij het stadscentrum in. Onder het motto "linkse ratten, rolt uw matten" wilden zij "het rode Leuven" opkuisen (hun woorden!). Het werd een ware veldslag, want ook "de Amadezen" en andere (extreem)linkse opposenten hadden zich bewapend, onder andere met stokken waaraan bovenaan scheermesjes waren bevestigd. Hoewel onder meer professor Reginald De Schryver tijdens een college 'Geschiedenis van de historiografie' uitdrukkelijk had opgeroepen om weg te blijven, hadden zich die bewuste avond veel toeschouwers op de voetpaden opgesteld, onder wie een paar kotgenoten en ikzelf, in de hoop "een spektakelstuk" te beleven...

De "ordetroepen" waren massaal aanwezig, onder anderen een voetbalvriend, rijkswachter en dorpsgeenoot, die even verbaasd was mij daar te zien als ik hem. Wij hebben thuis allebei nooit iets verteld over onze verrassende ontmoeting... Een van de vele uitgekasseien werd op de Grote Markt tegen een verkeersbord gegooid en belandde op 20 centimeter van mijn voeten: ik was meteen "gedoopt"... Aan het huis van Amada (Alle Macht aan de Arbeiders, nu PvdA) in de Tienessestraat, even voorbij De Valk in de richting van het Hooverplein, werd behoorlijk wat schade toegebracht, zoals aan bloembakken en ander straatmeubilair in zowat alle Leuvense centrumstraten. Er moeten die woensdagavond ongetwijfeld gewonden zijn gevallen, onder meer bij de intimiderende charge van de rijkswacht te paard in de Naamsestraat. Precies een week later herhaalde alles zich nog eens in mineur. Zelf had ik op dat moment als scholier alleen nog maar meegelopen in een betoging tegen toenmalig minister van landsverdediging Paul Vanden Boeynants ("Neen aan de 30 miljard!") en was ik getuige geweest van een razzia in een jongerencafé in Sint-Niklaas, waar ik school liep, dat bekend stond voor de verkoop van (soft)drugs.

*8 oktober 1975: de Vlaamse Militantenorde (VMO) probeert binnen te dringen in de Rode Boekhandel aan de Tienessestraat.
(foto univesriteitsarchief)*

Links en rechts

Achteraf gezien vormde die confrontatie in de herfst van 1975 misschien een soort kantelmoment, dat in Leuven het begin markeerde van het einde van "Mei '68" en "de lange jaren

zestig”, zoals de Nederlandse historicus Hans Righart de periode tussen het begin van de jaren 1960 en het midden van de jaren 1970 ooit omschreef. “Links” bleef in Leuven en elders nog een tijdlang de toon zetten, zeker in het milieu van studenten en intellectuelen, maar respectievelijk in 1979 en 1980 kwamen Margaret Thatcher en Ronald Reagan aan de macht in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Zij waren de eerste staats- en regeringshoofden die het neoliberale marktdenken breeduit en ongehinderd zijn gang lieten gaan. Tijdens de volgende decennia zouden vele beleids- en opiniemakers hen volgen en werd het marktdenken niet alleen economisch maar ook maatschappelijk de dominante trend en voor sommigen zelfs de “pensée unique”...

Er gingen in de tweede helft van de jaren 1970 in Leuven nog wel zogeheten “volksvergaderingen” door, waarbij “de linksen” steevast het hoge woord voerden, om stakingen op te zetten en voor verkiezingen voor de vertegenwoordiging in de Vereniging van Vlaamse Studenten (VVS) en universitaire inspraakorganen zoals de Algemene Studentenraad of de Sociale Raad. Het was voor wie er middenin stond uiteraard niet of niet helemaal duidelijk, maar in de revolve en de rebelle begon stilaan de klad te komen en er manifesteerden zich tegengeluiden uit de andere hoek van het ideologische spectrum. Radicaal-linkse geschiedenisstudenten van uiteenlopende signatuur uit die tijd zoals Raf Custers, Marc Le Bruyn of Dirk Van Melkebeke zouden daar wellicht meer over kunnen vertellen. Zij beëindigden hun 2de licentie weliswaar in 1976, maar bleven, onder meer voor het afwerken van hun eindverhandeling, nog enige tijd in Leuven “hangen”. Eén “thesisjaar” was toen allerminst ongebruikelijk...

Een nacht in de cel

Betogen en staken leerde ik in Leuven, waar ik evenveel opstak op als naast de collegebanken. Ik maakte er tussen 1975 en 1981 niet alleen het beginnende wegdeemsteren mee van het “linkse” Leuven, maar ook van de klerikale en de tweetalige universiteit. Na mijn afstuderen in juli 1979 werkte ik immers, onderbroken door een interimopdracht van vier maanden als leraar geschiedenis in de school waar ik het middelbaar had doorlopen, in Leuven in het pas opgerichte KADOC, toen nog in het Maria-Theresiacollege en met minder dan tien personeelsleden. Dat was in sommige opzichten min of meer een verlengstuk van mijn studietijd. In Leuven was ik intussen sigaren beginnen roken, wat ik (helaas) gedurende 35 jaar zou blijven doen...

In mijn laatste academiejaar, 1978-1979, werd met als slogan “Neen aan de 10000!” maandenlang geprotesteerd tegen de geplande verhoging van het inschrijvingsgeld. Tot de tolerante en ruimdenkende rector Piet De Somer, een “intellectuele manager” die als student tijdens het interbellum Flor Grammens had geassisteerd bij zijn (mediatieke) taalgrensacties, de donderdagavond vóór de Paasvakantie – Witte Donderdag – vond dat het welletjes was geweest en dat het stilaan tijd werd om te gaan studeren. Onder meer nadat het meubilair van zijn bureau in de Universiteitshallen op de straatstenen was beland.

Wie nog manifesteerde en niet tijdig kon vluchten, werd opgepakt en overgebracht naar de rijkswachtkazerne in de Dagobertstraat. Pas omstreeks vijf uur de volgende ochtend kon ik mijn kot opzoeken. Want wij werden na controle van onze identiteit alfabetisch "gelost"... Het was de voorbije jaren wel vaker héél laat of héél vroeg geworden, op en rond de Oude Markt of in andere etablissementen waar alcohol werd geserveerd, maar een nacht "in de cel" was voor mij iets nieuw. Gevolgen had het allemaal niet en mijn ouders hebben het nooit geweten. Ik moest enkel een nieuwe "pasfoto" laten aanmaken voor mijn identiteitskaart...

Maart 1979: rector Pieter de Somer tijdens de bezetting van het rectoraat n.a.v. de actie tegen de 10.000 frank inschrijvingsgeld. Zijn dossiers hebben de actievoerders uit het raam gekield. (foto universiteitsarchief)

Leuvense professoren

Alle filosofen bij wie ik in Leuven les volgde – Frans De Smaele, Louis Van Haecht, Gerard Verbeke, André Wylleman en Sam(uel) Ijsseling – waren geestelijken of waren dat geweest. Verbeke was een uitstekende lesgever, die ons de indruk gaf dat wij als 18-jarigen begrepen wat metafysica inhield. Ik herinner mij ook dat hij in een van zijn lessen vertelde dat de befaamde Duitse filosoof Martin Heidegger was overleden, maar niet dat die openlijk had "geflirt" met de *Blut und Boden*-ideologie van het nazisme en lid was geweest van Adolf Hitlers NSDAP. De Franse filosofen Emmanuel Levinas en Gabriel Marcel omschreef hij als zijn vrienden.

Van Ijsseling, een uitgetreden augustijnepater van Nederlandse origine, was ik – en ik niet alleen – sterk onder de indruk, zowel door zijn opmerkelijke voorkomen en lange haren als door wat hij vertelde. Deze "ongewone heer met ongewone besognes" had, zo voelden wij veertig jaar geleden al aan, "a touch of genius". Over (toenmalige) intellectuele coryfeeën zoals de Franse psychoanalist Jacques Lacan en zijn landgenoot en filosoof Jacques Derrida hoorde ik in zijn lessen over 'Hedendaagse continentale wijsbegeerte' voor het eerst.

Professor Samuel Ijsseling

Ook de historici Willem Lourdaux, Robrecht Boudens, Daniël Verhelst, Karel Blockx, de "legendarische" kunsthistoricus Jan Karel Steppe en – niet te vergeten! – kanunnik Jozef Maria De Smet waren clerici. "Smetje", die zijn lessen stevast begon met een gebed(je) in

het Latijn, was de enige prof die ik ooit absenties heb weten nemen en aan wie ik – zij het niet daarom, want ik was aanwezig – alleen onaangename herinneringen heb overgehouden. Een medestudent die op het examen de uitgestoken hand van De Smet beantwoordde met een handdruk, werd zonder pardon naar de tweede zittijd verwezen: het was de bedoeling geweest dat hij zijn studentenkaart zou tonen...

Een totale tegenpool, eveneens priester maar een (intellectuele) "seigneur" en een "man van de wereld", was hoogleraar Engelse literatuur en vicerector Herman Servotte. Aan alle studenten van de toenmalige Faculteit Wijsbegeerte & Letteren doceerde hij in de 1ste licentie in een eigentijdse én persoonlijke stijl gedurende één semesteruur een cursus godsdienst. Je hoefde trouwens zijn les niet te volgen. Een boek over de figuur van Jezus lezen en daarover examens afleggen, kon ook. Er waren in die jaren nog wel enkele geschiedenisstudenten die tegelijk een seminarieopleiding volgden, maar voor de meesten bleek het celibaat uiteindelijk een te groot obstakel. Bovendien was ondertussen ook in Vlaanderen de deklekalisering en ontkerkelijking ingezet.

De hoofdredacteur van dit blad was destijds assistent van professor Lourdaux. In de licenties stonden zij in een soort duobaan in voor het vak 'Cultuurgeschiedenis van de middeleeuwen'. De lesgroep was relatief klein, zodat wij in een groot vierkant zaten, met Lourdaux en Edward De Maesschalck vooraan aan de kant van het schoolbord. Afwisselend of in dialoog met elkaar en de aanwezigen gaven zij meestal samen les. Edward De Maesschalck, geboren in Leuven en er ook woonachtig, kwam toen dikwijls met een kleine motorfiets, inclusief helm, naar de universiteit. Om de een of andere reden heb ik in 1977 zijn promotie bijgewoond. Het was de eerste keer dat ik de Promotiezaal in de Universiteitshallen betrad.

Ook bij de openbare doctoraatsverdedigingen van rijksarchivaris Michiel Nuyttens en van archivaris-bibliothecaris van de KU Leuven en later bovendien hoogleraar Jan Roegiers, respectievelijk in 1978 en 1979, was ik samen met een aantal medestudenten in het kader van de een of andere opdracht toevoorder. Er waren toen overigens nog geen vrouwelijke hoogleraren of docenten, wel enkele assistentes en doctorandaes. Zo begeleidde Lieve Gevers samen met haar echtgenoot Louis Vos en hun beider leermeester Lode Wils tijdens het academiejaar 1976-1977 in de tweede kandidatuur het werkcollege 'Oefeningen Nieuwste Tijd', dat toen handelde over de taaltoestanden in het middelbaar onderwijs in Vlaanderen tijdens de 19de en de 20ste eeuw.

*Vicerector Herman Servotte
bij de opening van 't Stuc in 1977.
(foto universiteitsarchief)*

Terwijl De Smet het vak 'Inleiding tot de historische methode' niet bepaald methodisch, laat staan didactisch uiteenzette, was Herman Verdin, die 'Geschiedenis van de Klassieke Oudheid' voor zijn rekening nam, een toonbeeld van helder en gestructureerd doceren, erudiet én met verrassende kanttekeningen. Hij en de aristocratische Reginald De Schryver, die welluidend en stijlvol tekstfragmenten van grote historici uit het verleden voorlas, waren toen voor mij zonder meer de beste lesgevers. Zij bereidden hun lessen bovendien uitstekend voor, zodat die bijna uitgroeiden tot lezingen of causerieën. Reginald De Schryver, voor wie ik als mens en als historicus een groot respect had en heb, heeft mijn blijvende belangstelling gewekt voor zijn wetenschappelijke specialisme, de geschiedenis van de geschiedschrijving. Hij was dan ook niet toevallig de eerste Leuvense historicus die ik interviewde voor *Tijdingen*, nu 20 jaar geleden. Het vraaggesprek ging door in het familiale buitenverblijf in Belsele, deelgemeente van Sint-Niklaas, met een intens en langdurig zomers onweer als auditief decor.

Professor Reginald De Schryver
(foto AMVC)

De colleges van de briljante improvisator Eddy Stols over de geschiedenis van Brazilië – met zowel aandacht voor politiek, sambamuziek als keukenspecialiteiten – waren anders dan de meeste andere en een feest om te aanhoren. Stols was de opvolger van Jan Arthur Van Houtte, die in 1976 op 63-jarige leeftijd met emeritaat ging en bij wie ik in de 1ste kandidatuur nog 'Geschiedenis van de Nieuwe Tijd' volgde. Zijn met de medewerking van studenten opgestelde, bijzonder encyclopedische cursus blokken was geen "klein bier". Plaatsnamen als Walachije, Zevenburgen of Lijfland heb ik daarin voor het eerst gelezen. Ook het religieus-politieke conflict tussen de arminianen en de gommaristen in de Verenigde Provinciën tijdens de 17de eeuw is mij bijgebleven. Naast zoveel meer, onder andere dat de Poolse koning Jan Sobieski in 1683 het beleg van Wenen door de Turken doorbrak. Tijdens het examen, met als hoofdvraag de staatkundige evolutie van Lotharingen tussen 1500 en de Franse Revolutie, rookte Van Houtte rustig een pijp...

Jurist en historicus Guido Van Dievoet, die in de 1ste kandidatuur 'Inleiding tot het recht' doceerde, had het vooral over zijn vader, die hoogleraar rechten en minister was geweest, zodat hij niet eens de helft van de in de syllabus aangegeven leerstof haalde. Tijdens het examen keek hij ostentatief de andere kant op, in de richting van het raam, zodat ik onmogelijk kon inschatten of wat ik vertelde beantwoordde aan wat hij wilde horen. Sommige proffen hadden toen de gewoonte om pas nadat zij enkele studenten hadden geëxamineerd punten te noteren. Toen ik een van hen vroeg of hij niet vergeten was om mijn quotering op te tekenen, was dat mijn beste dag niet. Later bleek echter dat hij mij een A had gegeven, 14 of meer.

Op het mondeling examen bij Stols werd op de een of andere manier duidelijk dat de immer modieus geklede jonge veertiger toen, net als ik, een vaste lezer was van het kritische Nederlandse weekblad *Vrij Nederland*. Stols was vanaf 1976 ook titularis van de vakken heuristiek en oefeningen *Nieuwe Tijd*. Het "seminariewerkje" over de textielgeschiedenis van Sint-Niklaas dat ik in dat verband schreef zou leiden tot mijn allereerste publicatie. Stols zette mij er namelijk toe aan om er een korte lezing over te houden op een studiedag over industriële archeologie in de Gentse Blandijnberg, waarvan de beknopte samenvatting in 1979 werd uitgegeven in het verslagboek van dat congres.

Herman Van der Wee en Lode Wils

Ik heb in die vier jaar Leuven overigens slechts vier schriftelijke examens afgelegd: Middel-franse teksten, Middelnederlands (zowel in de eerste als de tweede kandidatuur) en het tweede deel van economische geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw. Laatstgenoemd vak werd onderwezen door Herman Van der Wee, toen zonder meer de meest internationaal georiënteerde en gereputeerde Leuvense historicus. Zoals aan zichzelf stelde hij terecht hoge eisen aan de studenten. Dat Leuven na de Vlaams-Waalse splitsing "de universiteit van het Hageland" zou worden, diende absoluut te worden vermeden, zo vertelde hij mij daarover veel later.

Met hem heb ik, vooral tijdens de jongste tien jaar, geregeld contact. Hij woont al een halve eeuw in Sint-Pauwels, halfweg tussen mijn woonplaats Lokeren en mijn geboortedorp, in een fraaie woning uit de jaren 1960 die werd ontworpen door de modernistische architect Léon Stynen, omgeven door groen. Vorig jaar werd de inmiddels bijna 91-jarige, nog bijzonder fitte professor, die tot zijn 82ste ging skiën met zijn kinderen en kleinkinderen, in Sint-Niklaas gehuldigd naar aanleiding van zijn 90ste verjaardag. Tijdens die viering verzorgde zijn voormalige assistent Frank Vandenbroucke, inmiddels hoogleraar economie in Amsterdam, op voortreffelijke wijze de gelegenheidstoespraak. De vroegere socialistische minister was tijdens zijn Leuvense jaren een overtuigde en actieve trotskist, die vrijwel elke week aan Alma II colporteerde met het blad *Rood* van de RAL (Revolutionaire Arbeidersliga). Eind vorig jaar gaf Herman Van der Wee, die onder meer bij de gerenommeerde Franse *Annales*-historicus Fernand Braudel werkcolleges had gevolgd, nog gastcolleges in Parijs en Berlijn...

Professor Herman Van der Wee

Mijn echte leermeester in de geschiedenis is echter hoe dan ook Lode Wils, die op 18 maart jongstleden zijn 90ste verjaardag vierde. Hij was de enige professor met wie ik ook ooit botste, met name over les geven tijdens een studentenstaking, en die mij vervolgens een

héél moeilijk examen aansmeerde, weliswaar over een klein vak, 'Heuristiek van de Nieuwste Tijd'. Het was, achteraf beschouwd, eigenlijk een test om te zien "hoe zwaar ik woog". Net zoals hij, zoals bij zoveel anderen die hun licentieverhandeling onder zijn leiding maakten, bij de eerste versie van de afstudeerscriptie massa's op- en aanmerkingen maakte en je zo deed weifelen en twijfelen, terwijl hij eigenlijk alleen bedoelde dat het veel beter kon...

*Professor Lode Wils
(foto universiteitsarchief)*

Toch kwam ik bij hem terecht voor mijn thesis. Hij bleek de "gedroomde" begeleider te zijn, althans voor mij, aanspreekbaar, behulpzaam en bijsturend indien nodig, beschikbaar maar niet dwingend of controlerend. "Wat heb ik van die man geleerd", zoals zijn inmiddels overleden leerling Eric Defoort het stelde in een repliek in *De Standaard* op een vraagesprek met Lode Wils in diezelfde krant. Met veel overtuiging en enige fierheid noem ik mij een "Wilsiaan". Wat uiteraard niet wil zeggen dat ik het met al de interpretaties en inzichten van Wils volkomen eens zou zijn. Zoals de Nederlandse, levenslang met het Vlaams-nationalisme sympathiserende historicus Pieter Geyl, achtereenvolgens hoogleraar in Londen en Utrecht, het ooit stelde: "Geschiedenis is een discussie zonder eind".. Wils was soms wat hoekig maar tegelijk heel hartelijk en betrokken. Sinds mijn afstuderen heb ik altijd contact met hem gehouden. Hij heeft tijdens de voorbije 40 jaar heel wat van mijn historische schrijfsels op de hem eigen wijze van commentaar voorzien: "streng maar rechtvaardig" en met altijd heel nuttige tips die aanzetten tot herzien, nadenken en herformuleren.

Herman Van der Wee loofde onlangs in het bijzonder de grote (intellectuele) moed en de onvoorwaardelijke (menselijke) trouw van Wils. Hoewel de meeste Vlaams-nationalisten dat zullen ontkennen, beschikt Lode Wils wel degelijk over een Vlaamse reflex, maar dan wel in de traditie van de Vlaamsgezinde katholieke staatsman en burgemeester van Antwerpen Frans Van Cauwelaert, over wie hij na zijn emeritaat een hogelijk gewaardeerde vijfdelige biografie publiceerde. Op vraag van uitgever en in Leuven afgestudeerd historicus Karl Drabbe herwerkte Wils in 2017 zijn Van Cauwelaert-biografie tot een synthese in één band, die op een uitermate zonnige zondagnamiddag werd voorgesteld op "het schoon verdiep" van het Antwerpse Stadhuis. Wils was destijds geen voorstander van de splitsing van de unitaire Leuvense universiteit en de overheveling van de Franstalige afdeling naar Louvain-la-Neuve, waartoe in 1970 was beslist en die tijdens het daaropvolgende decennium stapsgewijze werd gerealiseerd.

Lode Wils is zonder enige twijfel dé historicus van de Vlaamse beweging, hoewel hij met zijn kritische benadering ervan soms als een "nestbevuiler" werd en wordt omschreven. Ondertussen wordt hij door vakgenoten vrijwel unaniem beschouwd als een van de grootste Belgische contemporanisten (van zijn generatie). In het bijzonder met en vanaf zijn boek

Flamenpolitik en aktivisme uit 1974 zorgde hij voor een trendbreuk. Er is een historiografie van de Vlaamse beweging vóór Lode Wils en een na hem. Behalve oprecht idealisme kende (de geschiedenis van) het flamingantisme ook veel realisme, strategie, persoonlijk belang en dergelijke. Precies zoals dat het geval is bij andere politiek-maatschappelijke en/of socioculturele (emancipatie)bewegingen. Vlaamsgezinden moeten ook eten, zo vertelde Wils in de les, hebben dikwijls kinderen en streven net als iedereen naar (materiële en financiële) verbetering van hun eigen lot en dat van hun familie... Als jonge twintigers die de wereld wilden veranderen en verbeteren klonk ons dat vreemd in de oren. Inmiddels besef ik uiteraard dat dat niet meer dan evident is.

Wils maakte school, zette bakens uit en formuleerde krijtlijnen. Hij is overigens een "traditioneel historicus", die – tot hij het werk van de Tsjechische nationalisemespecialist Miroslav Hroch ontdekte – weinig op had met theorie(vorming) en die ook nu nog een koele minnaar is van geschiedbeschouwing en -filosofie. *Ad fontes* is hem uit het hart gegrepen. Pas via archiefonderzoek, met andere woorden raadpleging van de eigentijdse bronnen, kan je de nuances en de finesses van het verleden echt begrijpen en doorgronden. Ooit hoorde ik hem proclameren dat de chronologische orde voor de geschiedschrijver de enige goede orde is... Wils legde zowel voor de hoor- als de werkcolleges de lat hoog. Zo moesten wij tijdens de 2de licentie, naast zijn eigen cursus over 'Instellingen van de Nieuwste Tijd' (deel België), het standaardwerk over de politieke geschiedenis van België tijdens de 19de en de 20ste eeuw van zijn Gentse collega Theo Luykx lezen en op eigen kracht verwerken, met andere woorden zo goed als van buiten kennen én op het examen tonen dat wij het ook allemaal hadden begrepen.

Wils, een harde en gedisciplineerde werker die, zonder welke vorm van publicatiedwang of -verplichting, een boekenkast bij elkaar schreef en die nog altijd publiceert, gaf op een bepaald moment een werkcollege met 11 studenten om 8 uur 's morgens. Een poging om het aanvangsuur te verlaten, met steun van zijn toenmalige assistent en latere hoogleraar Emmanuel Gerard (inmiddels zelf emeritus), stuitte op een njet en werd aldus gecounterd: "Ik sta op, was en scheer mij, luister ondertussen naar het radionieuws en rijd van Heverlee naar Leuven"... Dat ik en een aantal anderen er af toe wat slaperig bijzaten, nam hij erbij zonder commentaar.

Wils, een man met een reputatie die hem voorafging en de "bête noire" van sommigen, was en is "an honourable man", altijd recht door zee. Of zoals ik hem typeerde in een interview in dit blad uit 2004, toen hij 75 werd, met een citaat van de Nederlandse auteur Jan Greshoff: "Een eerlijk man heeft niets dan zijn gelaat"! In een college over de Koude Oorlog citeerde Wils ooit gloedvol – zoals meestal! – de uitspraak "Nous avons peur" uit 1948 van de toenmalige Belgische minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak in de algemene vergadering van de Verenigde Naties, er met een stemverhoging aan toevoegend "en wij waren bang" (voor de Russen)! Lode Wils had een mening en stond ergens voor, maar ons van zijn (politieke) opinies proberen te overtuigen laat staan wat dan ook opdringen, deed

hij op geen enkele manier. Al zullen sommigen daar allicht heel anders over denken... "Ik word betaald door de gemeenschap, dus ik werk voor de gemeenschap", zo gaf hij ooit als verklaring voor zijn blijvende werklust en aanhoudende historiografische productiviteit.

Mijn voorganger als stadsarchivaris van Lokeren, de Leuvense doctor in de (Nederlandse) taalkunde en geleerde minderbroeder Vedastus Verstegen, vertelde mij enkele maanden vóór hij in 1989 op bijna 83-jarige leeftijd overleed dat je moet blijven werken om oud te worden... Lode Wils en Herman Van der Wee, allebei de 90 voorbij, zijn nog altijd actief en productief als historicus!

De Franstaligen

In de late jaren 1970 werden de Franstalige geschiedenisstudenten nog opgeleid in Leuven. Ik zag hen wel: op straat, in de centrale bibliotheek (onder meer in het *Séminaire d'Histoire* van de Université Catholique de Louvain/UCL), in de studentenrestaurants, in een aantal collegezalen en heel soms in het uitgaansleven. Ik hoorde hen zelfs tegen elkaar praten, maar met hen heb ik nauwelijks gepraat. Er heerste een soort van zelfgekozen, niet-discriminerende apartheid. In het Senciegebouw in de Ravenstraat waren de leslokalen aan de ene kant voorbehouden voor de Franstaligen en aan de andere zijde van de gang bevonden zich die voor de Nederlandstaligen. In de centrale bibliotheek bestond een duidelijke scheiding: sommige boeken of tijdschriften moest je in het Nederlands aanvragen bij de KUL en andere in het Frans bij de UCL. Nogal wat bedienden in dienst van de UCL waren Nederlandstaligen, die eigenlijk geen Nederlands mochten spreken met het publiek maar dat gelukkig na een tijdje meestal wel deden.

Aan Franstalige professoren heb ik geen herinnering, behalve aan de internationaal befaamde en gelauwerde Léopold Génicot, auteur van onder meer *Les lignes de façade du Moyen-Age*, die op een bepaald moment college gaf op dezelfde gang als Lode Wils in "Sencie". De geleerde mediëvist met wallingantische sympathieën wist niet wat hij zag toen zijn Vlaamse confrater eigenhandig een staking probeerde te breken om zijn les, ondanks de afwezigheid van de meeste toehoorders die daar bij andere gelegenheden meestal aanwezig waren, toch te laten doorgaan...

Professor Léopold Génicot

Buitenbeetjes

Drie "buitenbeentjes", en niet alleen omdat zij niet tot het toenmalige Departement Geschiedenis behoorden, zijn mij om de een of andere reden bijgebleven. Allereerst Maurits De Vroede, titularis van het vak 'Geschiedenis van de opvoedkunde' in "het aggregaat", de huidige lerarenopleiding, die toen trouwens niet al te veel om het lijf had. Enkele didactische

vakken, een week les volgen en een week les geven, en een halve examenles... De Vroede, dé grondlegger van de historische pedagogiek en de geschiedenis van het onderwijs in België en tot een eind na zijn emeritaat een bedrijvig publicist, zag er wat nors uit en had de naam een brombeer te zijn. Niets bleek minder waar. Hij ging graag in op mijn vraag om een debat over het activisme tijdens de Eerste Wereldoorlog te modereren tussen Lode Wils en zijn in Gent gevormde en in Rijsel docerende collega Guido Provoost. Na afloop ging hij met de organisatoren mee "op café". De Vroede was de enige professor met wie ik in Leuven ooit "een pint" dronk! Een jaar later was het examen niet veel meer dan een formaliteit... Samen met de immer pijprokende Leo Van Buyten, die vooral publiceerde over Leuven en het heretogdom Brabant tijdens het Ancien Régime, was hij ook corrector van mijn eindverhandeling.

Bij de jurist Antoon (Toon) Breyne, hoofdredacteur van de krant *De Nieuwe Gids*, volgde ik in de licenties het keuzevak 'Geschiedenis van de pers', een sinecure. Hij zag er uit als een zachtaardige en humoristische grootvader en was toen bijna pensioengerechtigd. Breyne keuvelde en babbelde boeiend, vooral over de geschiedenis van kranten en politiek-maatschappelijke tijdschriften, en vergastte ons op een resem anekdotes uit zijn rijk gevulde journalistieke loopbaan, die al vóór de Tweede Wereldoorlog was begonnen. Wij moesten zelf noteren, en dat leverde niet meer op dan een niet eens volgeschreven schriftje. Het examen was een ontspannen gesprek, andermaal een sinecure dus.

Urbain Vermeulen – historicus, arabist, rijksarchivaris in Gent en later een niet oncontroversiële islamoloog – fungeerde in die tijd als suppleant van Jan Buntinx voor de cursus 'Archiefwezen'. De woorden archivistiek en archiefwetenschap bestonden toen vermoedelijk nog niet. Ook hij putte rijkelijk uit zijn beroepspraktijk en -ervaring en introduceerde ons zowel met "bon mots" als met een overzichtelijke inleiding en concrete tips in de archiefwereld. Ik vond hem lichtjes excentriek, zij het in de beste zin van het woord, en een even voortreffelijke als toegankelijke docent. Van zijn syllabus en mijn bijbehorende notities heb ik een kleine tien jaar later nog nuttig gebruik kunnen maken bij de voorbereiding voor het examen van stadsarchivaris in Lokeren, een functie die ik ondertussen al 31 jaar uitoefen, de helft van mijn leven...

Studentenleven

Mijn betrokkenheid bij de Historische Kring was, afgezien van een fuif of een feestje, nogal beperkt. Al heb ik wel meegewerkt aan het opstellen van zogenaamde "studentencursussen" van vakken waarvoor geen syllabus of collegedictaat voorhanden was. Cinema, pop- en jazzconcerten (in de Grote Aula of in Alma II), debatten, het (nachtelijke) caféleven – onder meer met de "Waasse Club" – en de "studentenpolitiek" trokken mij meer. Bernardo Bertolucci en Rainer Werner Fassbinder waren mijn favoriete regisseurs, Romy Schneider mijn geprefereerde actrice. Ik heb in die jaren zowel rockidool Herman Brood, de Congolese politici Jean Nguza Karl-i-Bond en Bernardin Mungu Diaka, dokter Herman Lecompte, de Nederlandse

christendemocraat Willem Aantjes, radio- en televisiejournalist Gui Polspoel, Volksunie leider Hugo Schiltz, de popgroepen Dire Straits, Gruppo Sportivo, Focus, Kayak, de internationaal gereputeerde Belgische jazzgitarist Philippe Catherine én Eddy Wally aan het werk gezien en gehoord. Laatstgenoemde in de grote feestzaal van brouwerij Stella (nu Inbev) in de Vaartstraat ter gelegenheid van carnaval. Ook het fameuze afscheidconcert van de Vlaamse folkgroep Rum, begin 1976 in de Grote Aula, heb ik meegemaakt. Tijdens een van de vele benefiet- en solidariteitsconcerten uit die tijd deed zich een elektriciteitspanne voor, waardoor het Leuvense debuut van de Antwerpse punkers van The Kids helaas, althans voor hen, vroegtijdig eindigde...

In Leuven ben ik ook *De Standaard* beginnen lezen, waarin Lode Wils en Reginald De Schryver toen recensies publiceerden. Wekelijks las ik ook *De Nieuwe*, het maatschappijkritische, links-flamingantische en republikeinse blad van wijlen Mark Grammens. Onder meer met bijdragen van een enkele jaren geleden overleden medestudent, de in bepaalde kringen roemruchte Christian Dutoit, over Baskenland en Noord-Ierland en van de op dat moment nog niet als schrijfster bekende Leuvense historica Brigitte Raskin. Dutoit was toen zowat de "ongekroonde koning" van de linkse Vlaams-nationalisten van de Werkgroep Arbeid, die onder zijn actieve leden nogal wat geschiedenisstudenten telde, onder anderen Axel Buyse, Mark Derez en Jan Moolaert. Zij opteerden steevast voor Reginald De Schryver als promotor van hun licentieverhandeling, waarvoor de meesten van hen een thema uit de linkse traditie in de Vlaamse beweging kozen. Een aantal van hen woonde samen in een zogenaamd "gemeenschapshuis" in de Vanderkelenstraat, schuin tegenover waar toen de stadsbibliotheek was gehuisvest en nu Museum M.

Het was ook de tijd van "de gestencilde revolutie", met een eindeloze stroom politieke pamfletten, strooibriefjes en affiches, waarvan ik er een paar honderd had bewaard. Later heb ik die, net als mijn cursussen en notities, overgemaakt aan het archief van de KU Leuven. Ik verkeerde destijds zowel in Vlaamsgezinde als in meer gematigd linkse kringen, een combinatie die mij in beide "kampen" niet altijd in dank werd (en wordt!) afgenomen, maar waarvan ik tot op vandaag trouw ben gebleven. De cursus 'Buitenlands beleid van België' bij de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, één van de min of meer aanbevolen keuzevakken in de licenties, weigerde ik principieel te volgen omdat hij werd gedoceed door de als conservatief gepercipieerde christendemocratische eerste minister Leo Tindemans, die als regeringsleider bovendien het in flamingantische kringen vermaledijde Egmontpact belichaamde. CVP'er was toen in mijn en nogal wat andere Leuvense "studentenogen" zowat het ergste wat je kon zijn, behalve rijkswachter of politiemann...

Samen met enkele studievrienden opteerde ik voor het keuzevak 'Internationale politiek na 1945', eveneens bij "Pol & Soc", dat werd gegeven door de even minzame als inspirerende Paul Van de Meerssche, die ons met zachte stem nieuwe inzichten aanreikte over buitenlandse politiek en ons via welgekozen verplichte lectuur van meer of minder recente tijdschriftartikelen aanzette tot zelfstudie. Ook Herman Van der Haegen, die deskundig en met

een zekere "zendingsdrang" 'Aardrijkskunde' als plichtvak en 'Historische geografie en cartografie' als keuzevak doceerde, memoreer ik graag even. Deze altijd bevlogen en af en toe zelfs verontwaardigde Vlaamse Brusselaar had geografie gestudeerd in Gent en had nadien de overstap gemaakt naar Leuven, iets wat in tijden van verzui-ling en "scheiding der geesten" niet echt gebruikelijk was. In 2017 publiceerde hij nog een kleine maar opmerkelijke historische monografie, *De eerste Vlaamse ruimte. De ker-kelijke driedeling van de Nederlanden in 1559*, waarin hij zowel zijn flamingantisme, zijn wetenschappelijke acribie als zijn liefde voor (historische) kaarten etaleerde.

Professor Herman Van der Haegen

Brossen heb ik uiteraard gedaan, maar eigenlijk niet zo vaak. Behalve in het begin van de tweede kandidatuur, toen ik even dacht "dat mijn broodje gebakken was". Zoveel lessen waren er niet, zeker niet in de licenties, en zo veeleisend was de studie geschiedenis niet. Er was meer dan voldoende tijd voor tal van andere dingen. En er was vooral veel vrijheid, en in Leuven heb ik daarmee leren omgaan. Afgezien van de proefexamens eind januari in de eerste kandidatuur dienden er alleen bij het begin van de Paasvakantie één of meer "werkstukken" te worden ingediend. Voor het overige was het "afrekening" in juli, of in september... Hoe je er kwam, maakte eigenlijk niet veel uit. *Leuven, dagen, o schone dagen*, zo luidt de titel van de nostalgische autobiografische aantekeningen van Ernest Claes, die in Leuven vóór de Eerste Wereldoorlog Germaanse filologie studeerde. Hoewel de schrijver van De Witte mijn grootvader had kun- nen zijn en dus een heel ander Leuven beleefde dan ik, kan ik hetzelfde zeggen over mijn Leuvense jaren. Het was een verdomd fijne tijd!

Nico Van Campenhout

Geschiedenis in het nieuws: Kongo

In de kranten en weekbladen zijn opinies en protesten over Kongo niet meer weg te branden. Edward De Maesschalck volgt ze met grote aandacht.

Door de heropening van het Tervurenmuseum is alweer een hele heisa ontstaan rond de schuld-vraag omtrent het koloniale verleden van België. Ik heb zelf het Kongo-vraagstuk uitgebreid bestudeerd rond 1980 naar aanleiding van de televisiereeks "150 jaar Belgen", meer bepaald voor de 8ste aflevering "Stoere mannen in den vreemde". Uiteraard is de periode van de Kongo-Vrijstaat, gedomineerd door Leopold II, het meest heikele punt. Die periode is, vooral door de Britten, dermate gedemoniseerd dat men op de duur begon te spreken over een genocide en miljoenen slachtoffers. Ik heb toen alles gelezen wat er over deze zaak gepubliceerd was en stelde voor mezelf vast: 1) de Britse anti-propaganda is weinig betrouwbaar, omdat de Britten liever zelf het rijke Kongo in de wacht hadden gesleept; 2) in de Kongo-Vrijstaat gebeurden echt wel vreselijke zaken, maar van een genocide kan geen sprake zijn. De meeste slachtoffers vielen immers door geïmporteerde ziektes, zoals ook de westerse medewerkers in Kongo bij bosjes ten onder gingen aan tropische ziekten. De eindtekst van het TV-programma over de geschiedenis van Kongo werd in 1980 gepubliceerd als uitgave van het Mercatorfonds (150 jaar Belgen, 1980, p.39-43) en was goedgekeurd door drs. Ruddy Doom (Gent) en drs. Mark D'Hoker (Leuven) en nog eens nagelezen door tal van professoren uit verschillende universiteiten. Toch bleek de tekst toen al zo scherp voor het koningshuis dat ik beschuldigd werd van majesteitsschennis en mij moest verantwoorden op de rechtbank in Leuven. Maar omwille van de begeleiding door zoveel professoren werd de klacht uiteindelijk geseponeerd.

De laatste maanden heb ik mij dus meer dan eens geërgerd aan de gratuite beschuldigingen door allerlei actievoerders, tot ik in *De Standaard* van 23 februari 2019 een weerwoord vond, geschreven door een gezaghebbende stem: Guy Vanthemsche uit Gent, professor aan de VUB en vooral bekend door zijn boek "Belgium and the Congo, 1885-1980" (Cambridge, 2012). Guy Vanthemsche begint het artikel met "De verontwaardiging over ons koloniale verleden is terecht. Maar dat neemt niet weg dat de geschiedenis zorgvuldiger benoemd moet worden". De titel van het artikel luidt: "De feiten moeten kloppen, ook over Congo". Hij

Karikatuur van Leopold II en Kongo, verschenen in Punch (1906)

behandelde vier punten: 1) Miljoenen slachtoffers? 2) Wat bedoelt men met slachtoffers? 3) Leopold II = Hitler Stalin, Mao en Pol Pot? 4) Feitelijke correctheid = ontkenning of minimalisering?

Wat betreft het aantal slachtoffers berusten nagenoeg alle beweringen op drijfzand, stelt Vanthemsche, aangezien niemand weet hoeveel mensen er in Kongo woonden vóór 1920. De hoogste serieuze schatting van het aantal slachtoffers is 5 miljoen, de laagste (en meest plausibele) een half miljoen. En wat wordt bedoeld met slachtoffers? Hoeveel inwoners werden vermoord en hoeveel stierven aan ziekte of ontbering? Niemand die het weet! De vergelijking van Leopold II met Hitler of Stalin loopt volgens Vanthemsche helemaal mank. Leopold II heeft de plaatselijke bevolking meedogenloos uitgebuit, maar van doelgerichte uitroeiing was geen sprake. Guy Vanthemsche ontkent ten slotte niet dat België de wreedheid van het koloniale regime onder Leopold II altijd heeft genegeerd of toch geminimaliseerd, en roept op om 'het eigen koloniale verleden recht in de ogen te kijken', maar dan wel na degelijk onderzoek.

Het moet gezegd dat Leopold II dit odium voor een groot deel over zichzelf heeft afgeroepen, door met name alle archieven van de Kongo-Vrijstaat moedwillig te laten liquideren. Hij wilde allicht niet dat de vreselijke waarheid aan het licht kwam, maar hij kon niet vermoeden dat, bij gebrek aan betrouwbare bronnen, vele kritikasters het nog erger zouden maken dan het al was. Overigens heeft ook KU-Leuven professor Idesbald Goddeeris een stuk over Kongo geplaatst in *De Standaard* (26 februari 2019) onder de titel: "Congo heeft de kolonisatie zelf betaald", maar hij heeft het daarbij toch vooral over de tijd dat België de kolonie had overgenomen (sinds 1908).

Edward De Maesschalck

Historische weetjes: wist je dat ...

Wist je dat de moderne matras met springveren pas 150 jaar oud is?

Vroeger werden matrassen gemaakt van stro, erwtschillen of soms veren. Aan het einde van de 18e eeuw ontstonden het gietijzeren bed en katoenen matrassen. Pas in 1865 werd de eerste veerspringconstructie voor bedden gepatenteerd. In de jaren 1940 werden futonbedden geïntroduceerd in Noord-Amerika. Een futon is een platte matras met een stoffen buitenkant die gevuld is met katoen, wol of synthetische tussenvulling. Tijdens de jaren '50 kwamen schuimrubberen matrassen en kussens op de markt, terwijl in de jaren '60 het moderne waterbed bekend werd. (Isgeschiedenis.nl)

Spektakelmusical 40-45

 onze redacteur Caro Van der Paal bezocht de "Spektakel-musical 40-45" van Studio 100 in Puurs en was ervan ondersteboven. Deze musical heeft al meer dan een half miljoen tickets verkocht en wordt voorlopig verlengd tot 1 december 2019.

Ik trok afgelopen november vol verwachtingen richting Puurs naar de speciaal gebouwde pop-uphal van Studio 100 om naar de langverwachte opvolger van 14-18 te gaan kijken. De indruk die de voorganger op mij had nagelaten, leek moeilijk te overtreffen. Maar uiteindelijk bleek niets minder waar. Het werd een unieke belevenis. Alleen al het feit dat ik ondertussen opnieuw tickets gekocht heb om de voorstelling een tweede keer te gaan bekijken, zegt meer dan genoeg denk ik.

Een spektakelmusical, dat is het vast en zeker. Acht rijdende tribunes brengen je als bezoeker vanaf de eerste minuut midden in de actie. Je wordt meegezogen in de scènes, waardoor je haast zelf een onderdeel van het verhaal wordt. Een brandend vliegtuig, een rijdende trein, vuurgevechten,...: je zou als toeschouwer zelfs bijna overdonderd worden door alle actie. Maar gelukkig wordt alle actie gecompenseerd met een sterk verhaal.

Centraal in het verhaal staan Staf en Louis, twee Antwerpse broers maar ook beste vrienden. Wanneer de oorlog uitbreekt in mei 1940, moeten ook zij de bittere oorlogsrealiteit ondergaan. Ze komen lijnrecht tegenover elkaar te staan wanneer Staf zich aansluit bij de Vlaamse SS terwijl Louis verliefd wordt op een Joods meisje en zich aansluit bij het verzet. Wat volgt is een sterk verhaal met enkele verrassende wendingen waarin de twee broers voor hartverscheurende keuzes komen te staan. Het sterke script slaagt erin om een genuanceerd verhaal te brengen, geen zwart-wit verhaal van goed of slecht.

Door het grote aantal voorstellingen dat gegeven wordt, wordt er gewerkt met een dubbele cast. Toen wij gingen kijken speelden onder andere Nathalie Meskens, Ann Tuts en Lucas Van den Eynde. Ze leverden allemaal een prachtprestatie, het daverende slotapplaus was dan ook meer dan verdiend. Maar ik heb vooral groot respect voor de twee hoofdrolspelers Jelle Cleymans en Jonas Van Geel. Want hoewel de rest van de cast wisselt, spelen zij iedere voorstelling. Dat betekent ook meerdere shows per dag en soms zelfs vrij snel achter elkaar.

Kortom: er valt weinig tot niets slechts te zeggen over deze productie. Behalve dan over de stoeltjes, want die zaten echt verschrikkelijk. Voor wie nog tickets moest kunnen bemachtigen: een extra kussentje meenemen is geen overbodige luxe.

Caro van der Paal

Recensies van historische publicaties

Oudheid en middeleeuwen

Stephen Fry, *Mythos*, Uitg. Thomas Rapp, 2018, 448 p.

Stephen Fry, *Helden (Heroes)*, Uitg. Thomas Rapp, 2019, 424 p.

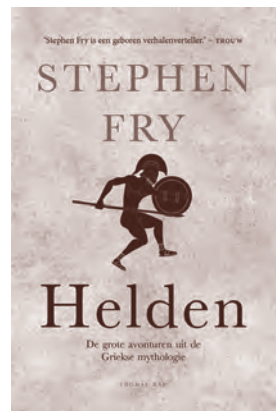
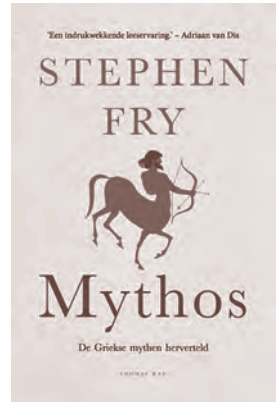
Met *Mythos* en *Heroes* schreef Stephen Fry twee van de populairste boeken van de voorbije maanden. Dit tweeluk vertelt over respectievelijk de Griekse godenmythen en de Griekse heldenmythen. In zijn kenmerkende stijl zorgt Fry ervoor dat de oude verhalen weer tot leven komen. Ik raad dan ook ten eerste aan om deze boeken in het Engels te lezen (Uitg. Penguin Books Ltd). De fijne woordhumor draagt echt bij tot het leesplezier. Verwacht je niet aan zware vertalingen uit het Grieks, maar aan een vlotte vertelling. Hierdoor lijkt het alsof de verhalen geen duizenden jaren oud zijn, maar gewoon gisteren zijn geschreven. Beide boeken bevatten ook enkele mooie kleurenafbeeldingen van antieke en nieuwe kunst, waarop de hoofdpersonages staan afgebeeld. We kennen de verhalen allemaal, maar deze uitgaven zijn zeker het lezen waard.

Karen De Windt

Eddy Put, *Stoet van grote en kleine levens. De Leuvense ommegang in 1594*, Uitg. Amsterdam University Press, 2018, 240 p.

Eddy Put, waarnemend departementshoofd van de Vlaamse Rijksarchieven en deeltijds hoogleraar aan de KU Leuven, neemt ons in dit boek mee naar het kermisgebeuren in het Leuven van de 16e eeuw. Hij baseert zich hierbij op een draaiboek dat stadsklerk Willem Boonen in 1594 afwerkte over de Leuvense kermisomwegang. Met een groot oog voor detail beschrijft Put de verschillende deelnemers en wagens aan de stoet, vergezeld met mooie afbeeldingen uit het draaiboek van Boonen.

De stoet wordt geleid door de stadsbode, een trommelaar en een fluitspeler. Daarna komen de ambachten, zoals de lakennijverheid, de vissers, barbiers,... Hierna begon de echte historische stoet, met op kop Sint-Michiel en de Duivel. Zij moeten er voor zorgen dat de straten echt vrij zijn voor de praalwagens die erna komen. Eerst komt natuurlijk het scheppingsver-

haal voorbij. Daarna volgen er 34 groepen, met telkens een sterke vrouw uit het Oude Testament in de hoofdrol.

Elke groep wordt door Put beschreven, samen met een afbeelding en een stukje van de oude tekst van Boonen. Wie waren de personages, hoe gingen zij gekleed, hoe moesten zij er uit zien, welk verhaal zit er achter dit tafereel,... Na de 34 Bijbelse vrouwen, volgt de beschrijving van de negen praalwagens die het leven van Maria voorstellen. De stoet trekt voort, en Maria wordt opgevolgd door de bestuurders van kerk, stad en universiteit. Ook hier beschrijft Put in detail de personen en hun achtergrond. En het einde van de stoet? Die werd verzorgd door Sint-Joris te paard, al dan niet in gevecht met een vuurpuwende draak!

Kortom: het boek is een erg waardevol werk voor zij die meer over deze ommeegang wensen te weten. Het boek gunt ons ook een blik in de dagdagelijkse activiteiten van het leven uit deze periode.

Karen De Windt

Geschiedenis van België

Paul Van Damme, *Propaganda in België (1934-1951)*, Uitg. Davidsfonds/Infodok, 2018, 320 p.

Propaganda in België is een groot, lijvig volume, salontafelboekformaat. Het boek wil het propagandamateriaal van België verzamelen in drie grote groepen: voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Met behulp van prachtige kleurenprenten wordt de propagandamachine onder de loep genomen en geanalyseerd hoe men ons doen en laten trachtte te beïnvloeden met enkele goed gekozen beelden en woorden. Er wordt genoeg aandacht gegeven aan de historische context waarin deze prenten tot stand kwamen: van het plan De Man over de dood van Koningin Astrid naar de Tweede Oorlog en daar voorbij. Hiervoor deelt hij het boek nog eens op in 35 verhalen, die typerend waren voor de woelige periode die 1934-1951 was.

Van Damme begint het boek met tien praktische propagandaregels, die je later effectief in het propagandamateriaal ziet terugkomen. Ze zijn dan ook niet wereldschokkend, maar wel heel effectief: houd het eenvoudig, herhaal, wees consistent, roep emoties op, versterk het groepsgevoel, creëer een vijand, maak je eigen waarheid, stel je autoritair op, overstijg het

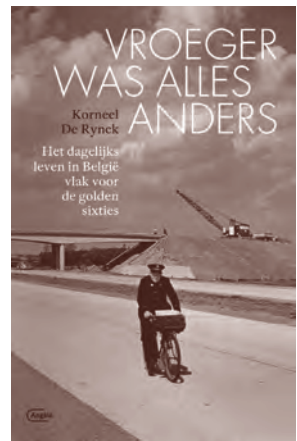

hier en nu en richt je tot de massa. Aan het einde van zijn boek, gaat Van Damme nog kort in op de vergelijking tussen de propaganda van 1934-1951 en die van onze tijd. Dit stuk is niet erg uitgewerkt, maar iedereen kan zich vast heel wat politici, van binnen- en buitenland, voor de geest halen die een fikse propagandamachine achter zich hebben. Dat maakt dit boek natuurlijk meteen ook brandend actueel. Het boek werd vlot geschreven en is dus ook gemakkelijk te lezen. Af en toe vervalt Van Damme in iets te populair vertelgedrag, maar dat vergeven we hem graag.

Karen De Windt

Korneel De Rynck, *Vroeger was alles anders. Het dagelijks leven in België vlak voor de golden sixties*, Uitg. Manteau, 2018, 304 p.

Hoewel hij zelf maar in 1986 geboren werd, wou historicus Korneel De Rynck toch een boek schrijven over het gewone leven in België aan het einde van de jaren vijftig. Alle dagelijkse besognes komen aan bod: eten, wonen, huishouden, opvoeding, seksualiteit, mobiliteit, communicatie, gezondheid, werk en vrije tijd. In het boek wordt vaak, zoals de titel het al suggereert, de vergelijking met vandaag gemaakt. Wat waren de verschillen? Zijn er gelijkenissen? Wat het boek misschien wel het leukste maakt echter, zijn de vele foto's uit openbare en privé-archieven. Er staan ook getuigenissen in van mensen die de jaren 50 heel bewust hebben meegeemaakt. Met een heleboel anekdotes over het gewone leven weeft De Rynck ons een beeld van hoe een dag er toen aan toe ging. Oudere lezers kunnen zich hier in nostalgie wentelen, terwijl jonge lezers grote ogen zullen trekken over eenvoudige zaken, zoals het krijgen van je rijbewijs na een uurtje geoefend te hebben... Het lijkt mij het leukste om dit boeken met verschillende generaties te lezen, om er daarna samen over te praten rond de keukentafel, zoals vroeger.

Karen De Windt

Geschiedenis van de wereld

Philipp Blom, *Wat Op Het Spel Staat*, Amsterdam, De Bezige Bij, 2017, 223 blz.

De toekomst voorspellen aan de hand van het verleden, het wordt te pas en te onpas gedaan. Ook Philipp Blom doet dit, maar het is wel duidelijk dat het hier niet te onpas is. Hij gaat niet met een bepaalde politieke agenda aan de slag, maar bekijkt vanuit zijn rol als historicus de huidige samenleving, en waar deze samenleving mogelijk op af stevent.

Wat als een historicus/a over vijftig jaar terugkijkt naar onze huidige tijd? Dat is het uitgangspunt van dit boek. Vandaag zijn er zoveel veranderingen bezig dat we moeilijk kunnen ontkennen dat we opnieuw bij een kantel- of scharniermoment zijn toegekomen. En dit is zeker niet altijd zo positief, gezien zaken als de klimaatverandering, de grotere opkomst van extremistisch gedachtegoed en de veranderende economie. Zou de geschiedkundige van de toekomst verbaasd zijn over onze hedendaagse wereld, of zou deze de acties als een logisch gevolg zien van onze beslissingen? De auteur denkt eerder dat deze niet zal begrijpen hoe we bepaalde zaken niet zagen aankomen.

Op naar ons verleden dus. Philipp Blom gaat hier op zoek naar andere scharnierpunten doorheen de tijd. Hij beperkt zich niet tot de jaren '30, waar het merendeel van de hedendaagse vergelijkingen op focussen, maar betreft zaken uit de hele Westerse geschiedenis, met enkele uitlopers naar de niet-Westerse geschiedenis. Natuurlijk gaat hij in op negatieve tendensen, zoals de val het Romeinse Rijk en de Koude Oorlog, maar hij betreft ook de positieve trends, zoals de Verlichting en de opkomst van de markteconomie vanaf het jaar 1000. Want een kantelmoment is niet altijd negatief, hoewel we dat vaak denken. Dat is al een mooie kracht van dit boek: er is ruimte voor nuance, en afwegingen van positief en negatief. Het helpt zo om de zaken in perspectief te zetten en om een beter en overwogen oordeel op onze tijd te vellen.

Inhoudelijk worden er verschillende aspecten besproken die van toepassing zijn op onze hedendaagse samenleving. Er is uiteraard een sterk luik gekoppeld aan de geschiedenis van de arbeid en de industrie. Waar zijn er grote verschuivingen geweest en wat waren de gevolgen? Essentieel hier is natuurlijk de overgang naar de consumptiemaatschappij, om vervolgens over te gaan naar de huidige digitalisering. Hieraan wordt ook de klimaatverandering gelinkt. De auteur gaat in het boek ook in op onze ideologieën en zingeving, over hoe dit veranderde, en waar we er nu mee staan en wat we ermee doen. En bij alles gaat er grote aandacht uit naar alle spelers in de samenleving: politieke machten, de markt, diverse ideologische instellingen, etc. Blom geeft hier niet alleen veel informatie over het verleden, maar ook over het heden. Zijn kennis over de gang van zaken vroeger en nu is zeer verhelderend, zelfs als je het niet altijd met hem eens bent. À propos, het is me tijdens het lezen van dit boek niet duidelijk geworden tot welke politieke zijde Blom hoort. Dit is uiteraard positief, want het toont aan hoe universeel zijn uitspraken zijn en hoe ze los staan van een politieke kleur.

Voorspelt *Wat op het spel staat* de toekomst? Nee, maar het maakt ons wel attent op verschillende valkuilen. Want wie het verleden bestudeert vindt vaak verklaringen voor waarom

iets gebeurde. En dit boek bekijkt zo het verleden, en geeft op die manier een boodschap voor de toekomst. Zoek dus de alarmsignalen van vandaag en pas op voor de valkuilen van vroeger. Het resultaat hiervan zal beoordeeld worden door de historicus/ van de toekomst. Kan de geschiedenis een leidraad zijn voor de toekomst? Dat wel, en het boek van Philipp Blom is hier een goed voorbeeld van. Wie alles nauwgezet en gedetailleerd bestudeert, kan hier lessen uit trekken. En zo wordt nog maar eens bewezen dat het geschiedenisvak wel degelijk nuttig kan zijn voor onze maatschappij.

Frederik Maertens

Dan Jones en Marina Amaral, *De tijd in kleur. Beelden uit de wereldgeschiedenis 1850-1960*, Utrecht, 2018, 432 p.

De fotografie begon in 1839 en heeft onze kijk op de wereld voor altijd veranderd. De geschiedenis werd sindsdien door tal van getalenteerde fotografen op de gevoelige plaat vastgelegd: beeldmateriaal is dan ook een belangrijke bron voor de geschiedschrijving. Toch is deze kijk op de wereld lange tijd beperkt geweest omdat er enkel zwartwit foto's mogelijk waren.

De Britse historicus Dan Jones en de Braziliaanse kunstenares Marina Amaral brengen hierin verandering met hun boek *De tijd in kleur: beelden uit de wereldgeschiedenis 1850-1960*. Tweehonderd zorgvuldig geselecteerde en door Amaral minuetius en met grote kunde ingekleurde beelden brengen het verleden realistisch dichtbij. Dan Jones voorzag elke foto van een essay dat het beeld in zijn context plaatst. Samen bieden ze een prachtig en uniek perspectief op de geschiedenis, dat navolging verdient. Het geheel is ingedeeld in hoofdstukken per tien jaar, zodat er wel degelijk een duidelijke lijn is in de volgorde van de foto's.

Het boek bevat heel wat iconische beelden. Het begint al bij de inleiding met een kiekje van het huwelijk van John Kennedy met Jacqueline Bouvier, en met een beeld van Howard Carter die de sarcofaag van Toetanchamon bezoekt. Het boek toont ook de evolutie van de fotografie zelf: van een ingewikkeld proces met een lang belichtingsproces naar camera's die bruikbaar zijn voor iedereen. De meest recente ontwikkeling – of revolutie – de digitale fotografie, komt uiteraard nog niet aan bod, maar zal in de toekomst zorgen voor tal van belangwekkende publicaties.

Lezend en bladerend doorheen het boek kom je tal van beroemdheden tegen: geleerden zoals Charles Darwin, generaals zoals Robert E. Lee, iconen van de moderne tijd zoals Elvis Presley, dictators zoals Adolf Hitler, staatshoofden zoals Elisabeth II. Vele oorlogen werden gevoerd en ze komen uitgebreid in beeld. De Krimoorlog van 1852 was het eerste gewapende conflict

dat in beeld werd gebracht. Dat gebeurde nog beperkt, maar alle andere volgende oorlogen zijn op foto's zeer grondig gedocumenteerd.

We noemen slechts enkele andere gebeurtenissen: Schliemann graaft Mycene op, Stanley doorkruist Afrika, het Panamakanaal en het Suezkanaal worden gegraven, de Transsiberische Spoorlijn wordt aangelegd, Einstein transformeert de fysica, Fidel ontketent een revolutie op Cuba, Joeri Gagarin wordt de eerste mens in de ruimte. Hiermee eindigt het boek trouwens. Ook zijn er foto's voorzien uit alle werelddelen, tot Antarctica toe.

Ook grote wetenschappelijke ontdekkingen zoals de fonograaf van Edison en de vliegtuigen van de gebroeders Whright zijn te zien. De essays zijn uitstekend geschreven en bevatten boeiende informatie. Kortom, dit boek bevat een uitstekend leesbaar en te bekijken overzicht van de wereldgeschiedenis tijdens de jaren 1859-1960, een periode van grote gebeurtenissen en transformaties waarin de moderne wereld is gevormd. Kortom, dit boek is een echte aanrader voor zowel de vakhistoricus als voor de geïnteresseerde leek. De Nederlandse uitgeverij Omniboek zorgde voor een prachtige uitgave.

Sam Van Clemen

Pieter Serrien, *Het elfde uur, 11 november 1918: de gewelddadige laatste dag van de eerste wereldoorlog*, Ultg. Horizon, 448 p.

Het boek van historicus Pieter Serrien behandelt het oorlogseinde van de Eerste Wereldoorlog, met een focus op de laatste dag en in het bijzonder op het laatste uur van de oorlog. Hij gaat in een uitgebreide inleiding eerst dieper in op enkele zaken die een rol gespeeld hebben in de aanloop naar het einde van de oorlog, zoals de griepepidemie, het geallieerde eindoffensief en de voorafgaandelijke vredesonderhandelingen.

Daarna begint het eerste grote deel van het boek, waarbij de focus op de laatste week van de oorlog ligt, en dan vooral op de situatie aan het Westfront, de politieke onrust in Duitsland en de stappen naar de definitieve onderhandelingen voor een wapenstilstand.

Het tweede grote deel van het boek is eveneens chronologisch opgebouwd en beschrijft de gebeurtenissen tijdens de laatste 24 uur van de oorlog, waarbij naast het 'grote verhaal' van de wapenstilstand, en de laatste grote offensieven in de buurt van Gent, Bergen en de Maas-Argonne regio, ook veel aandacht gaat naar het verhaal van de gewone soldaten, de gewone burger in bevrijd en bezet België, de kleine verhalen en ultieme drama's van de laatste oorlogsuren. Het allerlaatste uur van de oorlog krijgt de hoofdmoot van de aandacht in dit deel. Zo komt de lezer te weten welke soms bizarre bevelen op het allerlaatste moment nog gegeven werden, die mensen nodeloos de dood injoegen. Het laatste deel van het boek handelt over de situatie na het elfde uur, de onmiddellijke 'aftermath' van de oorlog.

Het boek is zeer boeiend geschreven, met oog voor divers bronnenmateriaal. Er is aandacht voor Vlaamse en Waalse soldaten en burgers, terwijl ook Engelse, Duitse, Amerikaanse, Franse bronnen en verhalen de nodige aandacht krijgen. Ook de gebeurtenissen in het neutrale Nederland komen ter sprake, met onder meer de vlucht van de Duitse keizer en de woelige politieke situatie aldaar.

Het is een originele invalshoek om de chronologie nauwgezet te volgen, zodat de gebeurtenissen letterlijk uur per uur te volgen zijn, maar hier zit tegelijk ook één van de weinige mindere puntjes (als we daar al van kunnen spreken) van het werk, omdat op deze manier het relaas soms moeilijk te volgen is aangezien er van gebied naar gebied versprongen wordt, en men soms de draad opnieuw moet gaan zoeken tussen de verschillende tientallen verhalen. Ook het feit dat door het aanhouden van deze uur per uur structuur sommige hoofdstukken wat mager uitvallen tegenover anderen, wordt hierdoor duidelijk, en geeft het werk soms een kunstmatig gedwongen keurslijf.

Ondanks deze bemerkingen staat het werk er zeker en vast, en is het een zeer goed relaas over een periode in de oorlog die wel vaak wordt aangehaald in historische werken, maar veel minder vaak echt grondig werd bestudeerd, wat dit boek dus wel doet. Ook de aandacht voor zowel de politieke onderhandelingen, de dreiging van communistische opstanden, de militaire situatie, als de gebeurtenissen in kleine dorpjes, bij gewone burgers of de simpele frontsoldaten geeft dit boek zeker en vast een meerwaarde.

Johan Massart

Dirk Tieleman & Lut Baten, *Viva Cuba! 60 jaar revolutie*, Uitg. Davidsfonds/Infodok, 2018, 256 p.

Dirk Tieleman, journalist, en Lut Baten, professor emeritus zakelijk Engels aan de KU Leuven, gingen voor dit boek op reis naar Cuba, om te kijken wat er nog overgebleven is van de revolutie en de ideeën van Fidel Castro. Ze spreken er met de modale Cubaan op de straat. De schrijvers nemen je in dit boek echt mee op hun reis naar Cuba. Ze vertellen je wat ze zien, wie ze tegenkomen en met welke tegenslagen ze te maken krijgen. Het boek is echter niet zomaar een aaneenschakeling van getuigenissen. Er wordt ook aandacht geschonken aan de geschiedenis van het land en de revolutie van 1959, zodat alles mooi gekaderd wordt. Het boek is een levendig geheel van verhalen uit hedendaags Cuba, gekruid met een flinke snuif verleden. Ideaal om 's avonds mee in de zetel te nestelen en rustig te lezen.

Karen De Windt

Hendrik De Man

Jan Willem Stutje, *Hendrik De Man. Een man met een plan. Biografie*, Kalmthout, 2018, 530 p.

Hendrik De Man (1885-1956) was een Belgische socialist van internationaal formaat. Voor historicus Jan Willem Stutje was hij zelfs "één van de meest veelzijdige en invloedrijke politieke denkers in de eerste helft van de twintigste eeuw" (p. 8). Toch is De Mans leven en werk nog niet heel grondig bestudeerd. Het zette Stutje aan om een lijvige biografie te schrijven, gebaseerd op de studie een grote hoeveelheid bronnen en de omvangrijke literatuur.

Rik was afkomstig uit een gegoede, vrijzinnige en liberale Antwerpse familie en was een kleinzoon van de flamingant Jan Van Beers. Hij was zeker niet de enige uit deze burgerij die de stap zette naar het socialisme. In 1885 werd hij lid van de Socialistische Jonge Wacht, enkele jaren later van de BWP waar hij aanvankelijk bekend stond als radicaal. Als student en promovendus maakte hij verder opgang binnen de socialistische beweging in eigen land en in Leipzig waar hij vele jaren verbleef. Hij werkte er als journalist voor de Leipziger Volkszeitung en bestudeerde er grondig de geschriften van Karl Marx, waarvan hij zich zou afkeren. Hij evolueerde duidelijk. "De Man stond aan de vooravond van de oorlog op vaste voet in de Belgische arbeidersbeweging. Zijn optreden ging na 1912 de reformistische perken niet meer te buiten." (p. 52)

De Eerste Wereldoorlog was ook een breuklijn in zijn leven. De Man meldde zich zonder aarzelen als vrijwilliger. En hij toonde zich een aanwinst voor het Belgische leger: "Deman stelde er een eer in om een goed soldaat bevonden te worden. Hij stond bekend als een strenge en gedisciplineerde aanvoerder." (p. 64) Tijdens deze jaren veranderde zijn denken: de arbeiders bleken immers wel degelijk een vaderland te hebben. Het zou hem er mee toe aanzetten om het communisme voorbijgestreefd te verklaren.

Vanaf 1922 werkte hij als docent in Frankfurt. Toen liet hij onder andere zijn fameuze werk 'Zur Psychologie des Sozialismus' (1931), verschijnen. Het was een regelrechte opstand tegen het marxisme. Maar echt uitvoerig gaat de auteur niet in op de concrete inhoud van dit geschrift en de invloed ervan binnen de socialistische beweging. Overigens liet De Man zich tijdens deze jaren ook opmerken met enkele antisemitische uitspraken. Na de machts-

overname door Hitler keerde hij terug naar België. De auteur meent dat De Man het gevaar van het nazisme heeft onderschat, maar dat deden ongeveer alle tegenstrevers ervan tot Hitler goed en wel zijn dictatuur had gevestigd.

Terug in ons land zou De Man zich snel ontplooiën tot een belangrijke voorman van de BWP. “De Man bleef gefascineerd door het krachtig leiderschap. Bedoeld of onbedoeld liet hij zo blijken hoe weinig vertrouwen hij in de parlementaire democratie had.” (p. 161) Hij beschikte zeker over de capaciteiten voor zo’n leidersrol: hij zou een nieuwe doctrine formuleren die precies op het goede moment kwam. Hij zou zorgen voor een frisse wind binnen de partij en de militanten zouden hem erg waarderen. Het was nodig in een land dat zo zwaar getroffen was door de Grote Depressie. In 1934 pakte De Man dan uit met zijn legendarisch geworden Plan voor de Arbeid, ook wel bekend als het ‘Plan De Man’. Helaas verzuimt de auteur om uitvoerig uit de doeken te doen wat dit plan nu precies inhield. Het was veel meer dan een anticrisisproject, maar beoogde een totale hervorming van de socialistische beweging en zelfs van de hele maatschappij. Binnen het socialisme was de steun algemeen en een hele propagandamachine trad in werking om het plan te promoten. Het werd uiteindelijk geen doorbraak, een brede planbeweging maakte bij de andere politieke stromingen geen kans. “Ontgoocheling en pessimisme” volgden dan ook.

De Man was meerdere keren minister, van Werkgelegenheid en Financiën. Met BWP-zwaargewicht Paul-Henri Spaak had

hij een slechte verhouding en dit zou niet meer veranderen. Wel werd De Man aangesteld als voorzitter van de BWP. In januari 1940 trad hij terug als minister en ging werken voor het Werk Koningin Elisabeth voor onze Soldaten. De Man geraakte op het einde van de jaren dertig ook in de ban van de autoritaire stromingen die toen opgeld maakten. Het luidde de volgende fase van zijn bewogen leven in.

Tijdens de Achttiendaagse Veldtocht speelde De Man de rol van vertrouweling van Leopold III. Hij dacht mee na over een mogelijk autoritair leiderschap van de koning. De Man zag zich als kandidaat-regeringschef. Het is heel anders gelopen: Leopold werd door Hitler gedwongen tot nietsdoen. “De Man richtte zich in het vervolg op het syndicalisme en op de organisatie van arbeid. Aanvankelijk deed hij dat nog en passant, vervolgens systematischer.” (p. 308) Hij ging zich inzetten voor de collaborerende eenheidsvakbond, de Unie van Hand- en Geestesarbeiders. In zijn Herinneringen die hij uitgaf, profileerde hij zich als een voorvechter van de Nieuwe Orde. Het zou een grove misrekening blijken te zijn.

In december 1941 vestigde De Man zich in de Savoie en daarmee begon de laatste fase van zijn carrière: die van politicus in ballingschap. Het werden relatief kalme jaren. "De Man zorgde ervoor om niet verder in opspraak te komen." (p. 349) Tijdens de oorlogsjaren werd hij ook grootvader. Om na de bevrijding van ons land aan uitlevering en veroordeling wegens collaboratie te ontkomen, wilde hij na de oorlog naar Zwitserland vluchten. Hij werd gearresteerd, maar wist te ontkomen. Het Belgisch gerecht zou hem bij verstek veroordelen, want De Man vroeg asiel aan in Zwitserland. Hij vond er een nieuwe levensgezellin, maar werd er ziek en geraakte financieel aan de grond. Enkele reizen vrolijkten het einde van zijn leven op. De koningskwestie volgde hij op de voet. Op 20 juni 1953 kwam hij om het leven bij een auto-ongeluk. Hij was 68 jaar oud geworden.

Kortom, de auteur beschrijft en analyseert erg gedetailleerd De Mans ideologische en politieke evolutie van links naar rechts. De auteur stelt in zijn besluit vast dat er vele socialismen zijn geweest met elk een bewogen geschiedenis. "Zulke contrasten kunnen ook gevonden in de levensloop van individuele socialisten. Hendrik De Man was er een voorbeeld van. Hij was onberekenbaar, een man met vele gezichten" (p. 427). Belangrijk is dat hij de jaren van de Tweede Wereldoorlog erg genuanceerd behandelt. Aandacht gaat ook naar De Mans persoonlijk leven met verschillende scheidingen en tal van disputen, maar ook met vele vriendschappen. De klemtoon ligt op het belang van zijn werk als politicus en denker. Al bij al komt De Man over als een tragische figuur, weliswaar met enorme intellectuele capaciteiten. Door zijn moeilijke karakter en gemaakte keuzes eindigde hij in de vergetelheid in de Zwitserse bergen. Zijn tragisch overlijden was het eindpunt van deze evolutie. De auteur verzette titanenwerk met het schrijven van dit boek. We kunnen er alleen bewondering voor hebben. Zijn biografie zal de tand des tijds dan ook doorstaan.

Sam Van Clemen

Historische weetjes: wist je dat ...

Wist je dat verkeersborden al bestonden in de oudheid?

Op bijna alle grote wegen binnen het Romeinse Rijk was bewegwijzering te vinden die de reiziger vertelde hoe ver het nog naar Rome was, en welke richting men dan uit moest gaan. Ook verschaftte het vroegste verkeersbord de voorbijganger informatie over de afgelegde afstand, de nabijgelegen dorpen en steden en de bouwer van de weg. Deze zogenaamde 'milliaria' stonden op precies duizend passen afstand van elkaar verwijderd. (lsgeschiedenis.nl)

Poetin en het Poetinisme

Katlijn Malfliet, *Poetinisme, een Russisch fenomeen*, Uitg. Lannoo Campus, Leuven, 2018, 207 p.

Het poetinisme is een verfijnde vorm van autocratie in het huidige Rusland. Dit politiek regime werd sinds 2000 gestaag opgebouwd met Poetin als uitstekende en alomtegenwoordige leider, die alle macht heeft en aan niemand verantwoording verschuldigd is. De schrijfster noemt het typisch Russisch vanwege zijn semi-feodale en hegemoniale kenmerken. Poetin heeft nog evenveel macht als Ivan de Verschrikkelijke in de 16de eeuw. Malfliet ziet geen militair gevaar, maar wel een cultureel risico voor onze mensenrechten en rechtsstaat.

75% van de Russen ziet in Poetin de redder van Rusland en steunt hem, hoewel dat cijfer afgenomen is na de verhoging van de pensioenleeftijd in juli 2018. Poetinisme is niet democratisch, maar ook niet totalitair zoals het communisme. In 1999 promoveerde Jeltsin hem van premier tot president. Toen maakte hij een einde aan de 'Tijd der Troebelen', begon hij met de grote schoonmaak en zette hij orde op zaken. Tegenover het verleden neemt hij een dubbelzinnige houding aan: de miljoenen slachtoffers van Stalin worden sinds 2015 herdacht op de 'Muur van Verdriet', maar tegelijk blijft Stalin de grote held.

Het leiderschap van Poetin vertoont kenmerken waar de meeste Russen van houden: sterk, mannelijk, sportief, dominant, zeer goede banden met de orthodoxe kerk. Iemand die Rusland in eer hersteld heeft als grootmacht na de vernederingen door de Amerikanen. Mensen die in verzet kwamen, bekochten dat vaak met de dood: meer dan 300 sinds 1991, o.a. Anna Politovskaja in 2006 en Boris Nemtsov in 2015. Doordat het Kremlin hen afschilderde als verraders, waren moordbendes bereid hen te liquideren.

Siloviki, netwerken van regime-getrouwen uit het leger en de geheime dienst, zijn overal aanwezig en steunen Poetin. Hij heeft ook de steun van de meeste oligarchen, die hij tegelijk goed controleert. Chodorkovski verloor zijn bedrijf Joekos en zijn vrijheid, toen hij de liberalen van Javlinski sponsorde tegen Poetin. Setsjin, de baas van Rosneft en vriend van Poetin, kreeg het. Het is een staatskapitalisme, geen markteconomie. Het Kremlin behoudt de controle over aardolie, aardgas, metalen en andere natuurlijke rijkdommen, zoals vóór 1917 alle gronden in handen van de tsaar waren en vanaf Stalin heel de economie in handen van de staat was.

In de jaren 90 vond een grootschalige onteigening van de staat plaats, maar in 2004 bepaalde Poetin dat 1.063 bedrijven van strategisch belang zijn en dus onder staatscontrole moeten staan. Daar horen uiteraard Gazprom en Lukoil bij. En Poetin zei ook dat de privatiseringen nog altijd teruggedraaid kunnen worden. Een middenklasse is er niet en maakt ook geen kans. Het gerecht en het Openbaar Ministerie staan in dienst van het Kremlin. Externe vijanden zijn er genoeg voor het 'bedreigde Rusland': Oekraïne, de NAVO, de VSA. Gelukkig is er Poetin, die ervoor zorgt dat de kans op een politieke lente en een aansluiting bij Europa onbestaande is.

Malfliet zegt ook dat er geen competitie is bij de verkiezingen, maar dat maakt ze niet hard: 8 kandidaten deden mee voor het presidentschap (p. 51), 16 partijen voor het parlement (p.57). Poetin en zijn 'Verenigd Rusland/Jedinaja Rossija' wonnen overtuigend, allebei met 76%. Verzet en oppositie blijven mogelijk: in 2014 werd vreedzaam betoogd met Oekraïense vlaggen tegen de annexatie van de Krim en de inmenging in 'Novorossija', de pro-Russische regio's in Oost-Oekraïne en in 2018 tegen de verhoging van de pensioenleeftijden. De greep op de 'desinformerende' tv, radio, kranten is groot, maar tijdschriften en internet worden (voorlopig) niet gecontroleerd.

De Krim dan. Nadat de democratisch verkozen president Janoekovitsj in februari 2014 door een volksopstand was verdreven, kwamen de Russische volksgenoten op de Krim zozeggend in gevaar en hechtte Rusland het schiereiland aan. Sinds 2015 is het wel kalmer tussen Rusland en Oekraïne, dat voor 90% van zijn energie afhankelijk is van zijn grote broer.

Bij 'Russia First', vergelijkbaar met Trumps 'America First', heeft de auteur veel lof voor Poetin, die na de Jeltsin-anarchie als redder des vaderlands snel orde op zaken stelde, de armoede spectaculair deed dalen, lonen en pensioenen op tijd uitbetaalde, de progressieve belastingen (tot 30%) verving door een vlaktaks van 13%. Dat laatste gebeurde om de kapitaalvlucht tegen te gaan en de rijken in eigen land te houden.

Bij de uitbreiding van de EU en de NAVO tot aan de grenzen van Rusland (p. 117-120) vermeldt de auteur niet dat dit tegen de afspraken van 1990 tussen Gorbatsjov en Bush was. Daardoor kon Poetin in 2007 in München de NAVO een vijand en een bedreiging van Rusland noemen. Later (p. 123-124) zegt Malfliet wél dat de NAVO de afspraken geschonden heeft en dat nog eens herhaalde in 1995 en 1999 door in ex-Joegoslavië binnen te vallen en in 2016 door troepen en wapens te legeren in Polen en de drie Baltische staten. En dat het Westen nooit enige empathie toonde voor de Russische bezorgdheid om die uitbreiding. De Russen tonen dan ook geregeld dat hun luchtmacht nog paraat is. Zij hebben ook nieuwe Avangard-raketten en hackers die de westerse systemen kunnen platleggen.

De relaties zijn dus helaas verslechterd sinds 1989. Volgens Malfliet doet Poetin er alles aan om Europa te verzwakken door rechtse partijen te steunen, door desinformatie en door uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens niet uit te voeren. Wellicht heeft de auteur gedeeltelijk gelijk, maar onderschat ze hoe Europa zichzelf ondermijnt, o.a. door

de aanpak van de migratiecrisis. In 2008 sloot de EU ook een Oostelijk Partnerschap af met Oekraïne, Wit-Rusland, Georgië, Moldavië, Azerbeidzjan, Armenië en was de EU verwonderd dat de Russen dit niet leuk vonden.

Malfliet beweert dat de kloof tussen Rusland en de EU nooit zo diep was, maar dan vergeet ze wel het hoogtepunt van de Koude Oorlog (1948-1956): met Poetin wordt alleszins meer gepraat dan met Stalin en Chroesjtsjov. Malfliet beweert zelfs dat de Russische politieke elite de SU bewust uiteen heeft laten vallen en zich profileerde als verliezer van de Koude Oorlog, om nadien des te sterker te staan (p.147-149). Deze 'zelfverdwijntruc' lijkt mij zeer ver gezocht. Het westen had plots geen vijand meer en begon te slaapwandelen, aldus Malfliet. Ze geeft wel toe dat de sancties tegen Rusland aan Europa meer schade bezorgen dan winst.

Ze besteedt ook veel aandacht aan de Russische inmenging in de Amerikaanse presidentsverkiezingen, die al met al zeer amateuristisch was, maar ze vergeet te zeggen dat de Amerikanen in 1996 het voorbeeld gaven door Jeltsin, die wellicht ging verliezen, te steunen met 140 miljoen dollar en een Amerikaans communicatieteam om de Russische media te beïnvloeden. Ze geeft wel toe dat geen enkele Sovjetleider zo gedemoniseerd werd als Poetin nu. Deze heeft zijn invloed in het Midden-Oosten flink uitgebreid door zijn succes in de Syrische oorlog en hij heeft ook ambities op de Noordpool, net zoals de Chinezen met hun 'Ijszijderoute' (p. 180). Door de kille relaties met het westen bouwt Rusland zijn bondgenootschappen in Azië verder uit, niet enkel met China, maar ook met Japan, waarmee een vredesverdrag nabij lijkt (p. 182).

Malfliet besluit dat Europa zich niet vooraf tegen Poetin moet uitspreken, maar het mag de grootmachts-ambities van Rusland niet onderschatten en zijn eigen waarden en normen niet verloochenen. Ze houdt geen blad voor de mond, ze is zeer kritisch voor het autoritaire bestuur van Poetin en zijn misprijzen voor de westerse waarden. Zij waarschuwt ons veel meer dan andere auteurs zoals Steven Lee Myers en de toch wel zeer kritische Vladimir

Fedorovski. Westerse politici weten nu dat ze moeten oppassen.

Jef Abbeel

Overzicht historische boeken 2017-18 (vervolg)

In het vorige nummer bracht de redactie een eerste overzicht van historische boeken die verschenen zijn in de periode september 2017 – augustus 2018. Hier leest u het vervolg. Zoals vorige keer, bezorgen we telkens een korte recensie, samengesteld op grond van de flaptekst, maar tevens op grond van kritieken op het internet.

Oudheid en middeleeuwen

Inger Kuin, *Leven met de Goden - Religie in de oudheid*, Uitg. Amsterdam University Press, 172 p., € 15,98

De auteur is onderzoeker en docent Oude Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. In haar boek belicht ze het kleurrijke en complexe religieuze leven van de oude Grieken en Romeinen evenals de vroege geschiedenis van het christendom. Rome was lange tijd een bruisende multiculturele stad en iedere inwijkeling mocht zijn eigen culten en goden meebrengen. Ook een overwonnen volk mocht zijn eigen godsdienst behouden, inclusief de joden en christenen. Er bestond kortom een grote mate van godsdienstvrijheid. De Romeinen kenden immers geen openbaring, geen in beton gegoten heilig boek zoals de Bijbel, de Thora of de Koran. Zelfs agnosticisme en atheïsme werden geduld. Het was echter de koppige weigering van joden en christenen om offers te brengen die af en toe met vervolging werd afgestraft, maar niet op de schaal die het vrij onderwijs vroeger leerde. De religie in de Oudheid bleef een flexibel, open en beweeglijk systeem.

Fik Meijer, *De sluier van Cicero. Van Catilina tot Baudet*. Uitg. Athenaenum, 104 p., € 9,99

Fik Meijer (°1942) was hoogleraar Oude Geschiedenis in Amsterdam, maar hij promoveerde ooit in Utrecht op een proefschrift over Catilina. In zijn jongste boek vertelt hij

andermaal het verhaal van de zogenaamde Catilinarische samenzwering in 63 v.C. Daarbij gaat Meijer bijzonder omzichtig te werk. Zorgvuldig tracht hij op basis van de uiterst vooringenomen bronnen feit en fictie te ziften. Trefzeker legt hij de vinger op de zwakke plekken in het betoog van Cicero of het relaas van Sallustius. Na de Oudheid bleef Catalina model staan voor criminaliteit. Vooral in Amerika vergeleken politici hun tegenstanders graag met Catilina en dat blijft nog steeds doorgaan. Zo werd Obama door republikein Ted Cruz weggezet als een Catilina en de controversiële Donald Trump eveneens, zij het op heel andere gronden. In de Tweede Kamer in Nederland meende Thierry Baudet Cicero's beroemde opningszin 'Hoe lang nog...' te moeten verminken om het heersende partijkartel 'als een Catilina' af te serveren. Wat is de waarde van deze veelal oppervlakkige vergelijkingen? Fik Meijer geeft antwoord.

Frits van Oostrom, *Nobel Streven - Het onwaarschijnlijke maar waargebeurde verhaal van ridder Jan van Brederode*, Uitg. Prometheus, 400 p., € 25,99

Frits van Oostrom (°1953) is Neerlandicus, hoogleraar in Leiden en gespecialiseerd in middeleeuwse literatuur. Eerder schreef hij al het geroemde "Maerlants wereld", maar zijn jongste boek over Jan van Brederode, een veertiende eeuwse ridder, is al even verbluffend. Hij wist het leven van een doodgewone ridder te verheffen tot een klein epos. Nobel streven reconstrueert, als een historische detective, de loop van dit bizarre leven tot in de details, maar het boek leest niettemin als een trein. Jan van Brederode was erg onstuimig en stortte zich in allerlei avonturen. Hij trad zelfs in het klooster, schreef een briljant tractaat, maar probeerde later zijn eigen vrouw te ontvoeren (die ook in het klooster was getreden), ruïneerde zich met processen en werd ten slotte huurlingenleider, tot hij de dood vond bij Azincourt. Het verhaal is erg meeslepend en virtuoos verteld. De auteur ontving er de Libris Geschiedenis Prijs 2018 voor.

Vaderlandse geschiedenis

Michel Van der Eycken, *Filips Willem, Prins van Oranje, heer van Diest*, Uitg. Amsterdam University Press, 196 p., € 23,99

De auteur is historicus en voormalig archivaris in het Rijksarchief, maar tevens nauw verbonden met Diest, waarover hij een driedelige stadsgeschiedenis schreef. In 2018 organiseerde hij in Diest de tentoonstelling over prins Filips-Willem, van wie de 400ste verjaardag van het overlijden werd herdacht. Filips Willem was de oudste zoon van Willem de Zwijger

en Anna van Buren, hij werd geboren in 1554 en studeerde in Leuven, toen hij in 1567 door Alva als gijzelaar naar Spanje werd ontvoerd. Hij keerde pas in 1595 naar de Nederlanden terug, waar hij in de strijd tussen Spanje en Oranje verloren liep. Hij stierf in Brussel in 1618, maar werd volgens zijn wens in Diest begraven. Het boek vormt de catalogus van deze tentoonstelling, maar het is ook veel meer. Een eerste deel beschrijft uitgebreid het leven van Filips-Willem, een tweede deel vertelt de betrokkenheid van de stad Diest en het derde deel is dan de catalogus. Heel wat historici hebben er aan meegewerkt. De talloze afbeeldingen zijn van hoge kwaliteit.

Jan Lampo, *Gelukkige Stad - De gouden jaren van Antwerpen (1485-1585)*, Uitg. AUP, 288 p., € 24,99

Jan Lampo (°1957) studeerde geschiedenis en is wetenschappelijk consulent bij de Stad Antwerpen, waarover hij al heel wat boeken schreef, zoals Antwerpen in de middeleeuwen en Antwerpen in de literatuur. Zijn jongste boek gaat over Antwerpen in zijn gouden jaren (1485-1585), toen de stad uitgroeide tot 'Felix Antverpia', de voornaamste handelsplaats ten noorden van de Alpen en het brandpunt van de 'noordelijke renaissance'. De moderne kunsthandel ontstond, en belangrijke schilders als Quinten Metsys, Pieter Breugel en Frans Floris hadden er hun ateliers gevestigd. De Reformatie gediende in de 'liberale' handelsmetropool, maar droeg ook bij tot de opstand van de Nederlanden tegen Spanje. Antwerpen werd een calvinistische republiek, maar moest in 1585 capituleren voor Alexander Farnese, de veldheer van de Spaanse koning Filips II. Het boek leest als een trein. Omdat Lampo Antwerpen zo goed kent, kon hij zijn boek met smakelijke anekdotes doorspekken en weet hij, als tijdens een stadswandeling, historische plekken te verbinden met het heden en met een cultureel stuk erfgoed. De prachtige illustraties verfraaien niet alleen het boek, maar ondersteunen ook de tekst.

Jeroen Koch, *Oranje in revolutie & oorlog. Een Europese geschiedenis (1772-1890)*, Uitg. Boom, 500 p., € 42,50

Jeroen Koch (°1962) is een Nederlands historicus, verbonden aan de universiteit van Utrecht. In 2013 publiceerde hij een boek over Koning Willem I en nu leverde hij een nieuw boek af, dat een samenvattend werk is van drie koningsbiografieën (Willem I, II en III). Voor het eerst

plaatst hij het wedervaren van de Oranjedynastie in een Europese context. Hij maakt goed duidelijk hoe weinig de Nederlandse bevolking betrokken was bij de vorming van het koninkrijk der Nederlanden. Het was immers het buitenland dat uitmaakte hoe en wat er met Nederland en de Nederlanders gebeurde, met de Oranjes als gewillige zetbazen. De Europese politieke ontwikkelingen hadden direct invloed op de situatie in Nederland. Daarbij was het vooral de angst van de vorsten om slachtoffer te worden van revolutie die een sterke rol speelde. Het is een vlot geschreven, kritische geschiedenis van de opkomst, bijna ondergang en transformatie van het Nederlandse koningshuis onder druk van internationale politieke veranderingen in de woelige, lange negentiende eeuw.

Tweede Wereldoorlog

Hella en Sandra Rottenberg, *De sigarenfabriek van Isay Rottenberg, de verborgen geschiedenis van een joodse Amsterdammer in nazi-Duitsland*, Uitg. Atlas Contact, 304 p., € 22,99

Hella en Sandra Rottenberg zijn beiden journalist én de kleinkinderen van Isay Rottenberg, een Amsterdamse jood die nog in 1932 een failliete sigarenfabriek overnam in het stadje Döbeln bij Dresden. Het werd een van de modernste fabrieken van Duitsland met een omzet van meer dan 60 miljoen sigaren per jaar. Maar noch de grootvader noch zijn zonen hebben er ooit iets over verteld. De nichtjes gaan op zoek naar de waarheid en bezorgen ons aldus een ongewoon beeld van Nazi-Duitsland in de jaren dertig. In Duitse archieven vinden ze een schat aan documenten, waarin op de voet te volgen is hoe de Nederlands-joodse ondernemer Isay Rottenberg onverschrokken strijd levert om zijn bedrijf in nazi-Duitsland te behouden. De grote vraag was vooral hoe de fabriek aan zijn einde is gekomen. Als dat gebeurde door vervolging en roof door nazi's kunnen de nichtjes zelfs een financiële claim indienen. Dat laatste is ondertussen ook gebeurd. Het meest opmerkelijke aan het boek is echter het feit hoe de nazi's worstelden met de industrialisering en andere uitingen van de moderniteit, gevangen als ze waren in de romantiek van het eeuwenoude ambacht. Tevens blijkt dat het Duitse antisemitisme dikwijls meer theorie was dan praktijk.

Ivo Pauwels en Karine Huts, *Wat mijn kleinzoon weten moet - Hoe een Joodse jongen onderdook in België (1939-1945)*, Uitg. Lannoo, 512 p., € 24,99

Ivo Pauwels (°1950) is een schrijver van vele boeken, zowel over tuinieren als over kunstenaars, terwijl Karine Van den Heuvel de vrouw is van ondernemer Fernand Huts. Het boek gaat over haar oom Géorg Kluger, een joodse overlever, wiens dagboeken pas na zijn dood in 1912 werden ontdekt. Géorg was veertien toen zijn vader, een niet-praktiserende Jood en zaakvoerder van een schoenenfabriek in Wenen, hem in maart 1939 op de Rode Kruistrein naar Antwerpen zette, mét de belofte hem na te reizen. Maar dat zal hem en zijn echtgenote niet meer lukken. Géorg staat er dus helemaal alleen voor. Vanuit Antwerpen belandt de jongen in een Franstalig internaat in Kalmthout, dat in 1940 verhuist naar Leffinge en ten slotte naar een verlaten kasteel in Bassines, een piepklein gehucht van Méan-en-Condroz. Vanaf dan volgen beangstigende en gruwelijke gebeurtenissen zich op, maar Géorg zal het overleven en wordt later rechter in Dendermonde. Het boek werpt een aangrijpend licht op een van de verborgen oorlogskinderen van de Tweede Wereldoorlog.

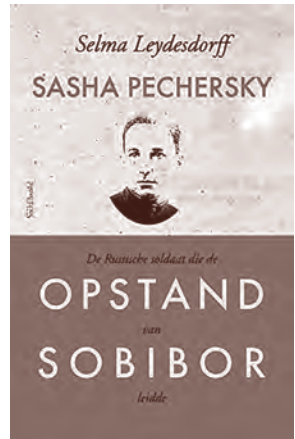
Simone Korkus, *Het dienstmeisje van Degrelle - Hoe Hannah Nadel de oorlog overleefde*, Uitg. Polis, 304 p., € 22,50

Auteur en journalist Simone Korkus woont en werkt deeltijds in Nederland en deeltijds in Israël. Zij reconstrueerde het opmerkelijke levensverhaal van Hannah Nadel, een joodse vrouw die de oorlog overleefde als dienstmeisje van de zus van de meest beruchte SS-er in België, Léon Degrelle. Die zus (Madeleine) was getrouwd met de industrieel Henri Cornet. Toen ze tijdens de oorlogsjaren een huishoudhulp en een gouvernante voor haar zes kinderen zocht, reageerden twee buitenlands ogende jonge meisjes op de advertentie. Madeleine wist meteen dat ze met jodinnen te maken had, maar het van de buitenwereld afgeschermd landgoed (La Ribambelle in Sint-Genesius-Rode) was een voortreffelijke plek om hen te verstoppen. Ze nam de twee in dienst en later ook Hannahs moeder als kokkin. Tijdens een paasfeest serveerde ze de gasten, onder wie een heel aantal rexisten, een typisch joods visgerecht. De gastvrouw kreeg er veel complimenten voor. De auteur spoorde de inmiddels tachtigjarige Hannah Nadel en haar redders op en werkte vier jaar aan het schrijven van haar boek.

Selma Leydesdorff, *Sasha Pechersky. De Russische soldaat die de opstand van Sobibor leidde*, Uitg. Prometheus, 352 p., € 25,00

Selma Leydesdorff (°1949) is historica en hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en geldt internationaal als vooraanstaand onderzoeker en theorievormer op het gebied van de mondelinge geschiedenis. Ze was ooit een van de eerste leden en bedenker van de naam van de feministische actiegroep Dolle Mina. Haar jongste boek gaat over Aleksandr 'Sasha' Pechersky, die op 14 oktober 1943 een massale ontsnapping uit het vernietigingskamp Sobibor in Polen leidde. Toch kreeg Pechersky hiervoor nooit de publieke erkenning die hij verdiende, want in zijn thuisland Rusland werd hij gewantrouwd, enkel en alleen omdat hij gevangen had gezeten. De auteur biedt een fascinerend inzicht in een cruciale periode in de geschiedenis. Haar soms ontluisterende verhaal benadrukt dat de joden niet passief waren tegenover het Duitse geweld, en toont de wrange geschiedenis van de joden die slachtoffer werden van het stalinisme, net nadat ze de nazigruwelen hadden overleefd.

Jan Julia Zurné, *Tussen twee vuren. Gerecht en verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Uitg. Lannoo, 256 p., € 24,99

De auteur studeerde geschiedenis in Amsterdam, doceert in Nijmegen, maar schreef een proefschrift over het Belgische gerecht tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het werd een ont-hullend boek over de houding van de Belgische magistraten, die aanvankelijk een beleid voerden van het minste kwaad, maar al gauw gevangen zaten tussen twee vuren. De Duitse autoriteiten eisten een keihard optreden tegen verzetsgroepen die steeds vaker geweld gebruikten tegen Duitsers en collaborateurs. Naarmate de oorlog vorderde en de conflicten tussen de rechterlijke macht en de bezetter toenamen, kozen de magistraten meer en meer partij voor het verzet en weigerden ze nog het geweld te veroordelen en te bestraffen. Uiteindelijk werden diverse rechters uit hun functie ontheven en/of gevangen gezet en naar concentratiekampen gedeporteerd. Dat belette toch de repressie na de oorlog niet om processen te voeren tegen voormalige rechters, van wie ongeveer 6 % werd ontslagen, dubbel zoveel als na de Eerste Wereldoorlog.

Geschiedenis van Emelgem

Geschiedenis is ook een dienst aan de gemeenschap. Dat bewees Brecht Dutilleux, die in 2009 in Leuven afstudeerde en vandaag een boek afleverde over de geschiedenis van Emelgem (fusiegemeente Izegem). Hoe dat in zijn werk ging, vertelt het volgende verslag.

Hoe het boek ontstond

Toen Brecht Dutilleux in 2009 afstudeerde als historicus aan de KU Leuven duurde het toch nog twee jaar vooraleer hij in contact kwam met de heemkundige kring van zijn geboortestad Izegem. Brecht werd echter vlug gebeten door de microbe van de lokale geschiedenis en in 2018 hield hij – na circa vier jaar onderzoek en schrijven – zijn eerste boek boven de doopvont: *Geschiedenis van Emelgem*. Emelgem is sinds 1 januari 1965 een deelgemeente van de West-Vlaamse stad Izegem.

“Het boek schrijven duurde lang en vergde bloed, zweet en tranen maar het is gelukt: de *Geschiedenis van Emelgem* is er”, zegt Brecht tevreden. “In 2011 werd ik bestuurslid van de Izegemse heemkundige kring Ten Mandere en in mei 2018 werd ik voorzitter in opvolging van doctor in de geschiedenis, Jean-Marie Lermyte. Om den brode werk ik als Coördinator beleidsinformatie en MZG-registratie in de Sint-Jozefskliniek Izegem.”

“De aftrap van het werk werd eigenlijk gegeven door een weigering. In 2014 presenteerde ik een artikel van een dertigtal pagina’s aan de redactieraad van Ten Mandere om in hun periodiek te publiceren, namelijk *Een korte geschiedenis van Emelgem*. Toenmalig voorzitter dr. Lermyte reageerde vrij vlug: “Brecht, we gaan dat niet publiceren. Probeer dat uit te werken tot iets groters”. Daarmee bedoelde hij een boek. Een boek dat het kleine broertje zou moeten zijn van Lermytes *Geschiedenis van Izegem* uit 1985.”

Brecht deed onderzoek in het Provinciaal Archief West-Vlaanderen in Brugge, het Rijksarchief in Kortrijk, het KADOC in Leuven, het Stadsarchief in Izegem, de documentatiecentra van de heemkring en van het Izegemse stadsmuseum Eperon d’Or,... Daarnaast deed hij onder andere beroep op kranten, boeken, tijdschriften, foto’s en digitale bronnen. Een aantal interviews legden ook nog heel wat interessante feiten bloot.

Het dorp en de wereld

“Het verhaal van een ‘kleine’ gemeenschap is altijd forser dan denkbaar”, verduidelijkt de auteur. “Voor velen – ook voor een aantal historici – lijkt lokale geschiedenis vaak een veld dat weinig te bieden zou hebben, alsof het letterlijk ‘rond de kerktoren’ zou zijn en geen meter verder. Dat klopt uiteraard niet. De zogeheten wereldgeschiedenis tekent zich trouwens altijd ook af op lokaal vlak.”

Een aantal voorbeelden van die wereldgeschiedenis op lokaal vlak: tijdens de Tachtigjarige Oorlog opeerden vrijbuiters en staatsen vanuit de omsingelde maar niet door Spanje heroverde plaatsen Oostende en Sluis. Ze zaaiden dood en vernieling in de kasselrijen Kortrijk en Oudenaarde. Koning Filips II van Spanje liet in de jaren 1580 als maatregel forten en garnizoenen planten in Zuid-West-Vlaanderen. Op diverse verkeersknooppunten hielden militairen dan de wacht. Eén van die knooppunten was Emelgem. Een ander ‘wereldfeit’ dateert uit 1963. De gemeenteraad koos toen enkele straatnamen voor een nieuwe wijk. De motivatie voor één van hen kwam als volgt op de raadszitting van 30 november 1963:

“Aangezien het wegens de tragische omstandigheden waarin de president van de Verenigde Staten van Amerika is overleden een dusdanige weerslag heeft op het wereldgebeuren en dusdanig iedereen aangrijpt, om de grote verdienste van deze man, zodat de raad in een geest van piëteit voor het groot vredeswerk van deze president, naast zijn krachtig voorvechten tot het behoud van de vrijheid in de wereld, van oordeel is aan een straat de naam te geven van President Kennedystraat.”

Voor de sportliefhebbers nog dit: op woensdag 27 juli 1966 vond eenmalig in Emelgem de wielervedstrijd Grote Prijs Fiat plaats. Heel wat grote namen maakten hun opwachting: Felice Gimondi (die in zijn loopbaan zowel de Tour, de Giro als de Vuelta won), Rik Van Steenbergen, Rik Van Looy, Benoni Behey, Walter Godefroot, Guido Reybrouck, Herman Van Springel, Eddy Merckx,... Het was de eerder onbekende Georges Delvael die het 91 kilometer lange criterium won. Georges Vanconingsloo won de eindstand met punten.

Het bonte leven in een dorp

“Uiteraard kleurt de Emelgemse gemeenschap zelf de geschiedenis. Zij maakt dit verhaal mogelijk: vroeger, nu en in de toekomst. Als je weet dat het oudste nog actieve Vlaamse mannenkoor uit Emelgem komt, dan begrijp je dat er hier leven in de brouwerij is”, lacht Brecht. “Mannenkoor De Kerels werd gesticht in 1881 en is nog steeds springlevend.”

"Een uitspraak van een Emelgenaar die ik zeer interessant vond, komt van beenhouwer Jackie in een interview met een lokale krant een twintig, vijftig jaar terug. De titel van dat artikel luidde: *Emelgem is Kortrijk niet*. Bij het eerste horen klinkt dat logisch en simpel – uiteraard is Emelgem Kortrijk niet. Maar wat hij bedoelde was dat Emelgem een dorp is of was, een gemeenschap waar een nauwere samenhang mogelijk is, een lokale levendigheid, gedragen door verenigingen en mensen die elkaar kennen, die naar dezelfde bakkers, beenhouwers en cafés gaan. In een stad of grootstad liggen de kaarten van het samenleven toch enigszins anders, mede ook door verschillende bestuursfuncties. De historicus die een dorp onder de loep houdt, zet dus ook een ander raamwerk op dan dat van een stad."

Uit de recente geschiedenis zijn de Eerste en de Tweede Wereldoorlog aangrijpende, gruwelijke gebeurtenissen. Tijdens de Achttiendaagse Veldtocht in het begin van de Tweede Wereldoorlog trok een deel van het Belgische leger zich terug op Emelgem en Izegem na hevige gevechten in Ingelmunster waarbij 42 Belgen sneuvelden. Op 27 mei 1940, een dag voor de capitulatie van het Belgische leger, lieten 26 Belgische militairen het leven in Emelgem. De veldwachter Achiel Bourgeois en zijn zoon Albert brachten de lichamen over naar het klooster en stonden ook in voor het regelen van hun laatste rustplaats op de Emelgemse begraafplaats. Alle overleden soldaten, op één na, werden later door familieleden opgehaald om in hun plaats van herkomst begraven te worden.

De veloclub De Pedaalkoningen bij de inwijding van het monument voor de gesneuvelden in 1925

Als symbolisch 'einde' voor zijn boek had Brecht 1965 kunnen kiezen, het jaar van de fusie met Izegem. Dat deed hij bewust niet, maar de auteur koos er dan bijvoorbeeld wel voor om het stuk 'Politiek na 1965' kort te houden aangezien er geen sprake meer is van een Emelgemse (dorps)politiek.

Dorpspolitiek

De dorpspolitiek van net voor 1965 is evenwel razend interessant... maar ook pijnlijk. Er was immers sinds begin jaren '50 een zeer felle tweestrijd aan de gang tussen dokter Omer Baert en landbouwer en burgemeester Aloïs Vermeersch, twee grote namen uit het christelijke kamp. Ze gingen vanaf de gemeenteraadsverkiezing van 1952 hun eigen weg met aparte lijsten. Baert loste Vermeersch af als burgemeester vanaf 1959. Er werd ferm geruzied tussen de twee christelijke partijen over diverse onderwerpen: de nood aan huizen of een opvangtehuis voor ouderen, openbare werken, de kost voor de banden van de tractor van de gemeente, de toelage aan een speelplein, geboortepremies,... De ruzies gingen onverbiddelijk door tot 1965. Omdat de gemeenteraadszittingen weleens met enig tumult verliepen moest de veldwachter af en toe de gemoederen bedaren.

De grote rivaliteit tussen de clans Baert en Vermeersch was de hogere overheden niet ontgaan. Van daaruit drong men aan op een samenvoeging Izegem-Emelgem. Het stadsbestuur Izegem was daarvoor geen vragende partij maar had Emelgem wel nodig om een nieuwe industriezone Mandeldal te ontwikkelen. De bal ging langzaam maar zeker aan het rollen en – dik tegen de zin van het Emelgemse gemeentebestuur – verscheen het Koninklijk Besluit van 1 juni 1964 dat Emelgem bij Izegem voegde in het Belgisch Staatsblad van 9 juni 1964. Het einde van de zelfstandige gemeente Emelgem tekende zich dus af tegen een zeer felle lokale politieke strijd. Administratief en juridisch is er dan misschien geen sprake meer van gemeente Emelgem, de Emelgemse gemeenschap blijft tot op de dag van vandaag uiterst actief met talrijke verenigingen, winkels, cafés, bedrijven, scholen,...

Dat Brecht Dutillieux een hart heeft voor (lokale) geschiedenis en heemkunde is een open deur intrappen. Wie zelf na zijn of haar studies nuttig bezig wil blijven met geschiedenis, kan altijd even aankloppen bij de lokale heemkundige kring.

Camino historici: Warschau

nze vaste redacteur, Goedele Mafrans, kwam per toeval terecht in Warschau en keerde erg enthousiast terug. Ze gaf haar verslag de titel mee: "Een verrassend tripje naar de Poolse hoofdstad".

Een beetje onverwacht kwamen we aan in Warschau. We boekten de trip namelijk via Suprise me en wisten dus pas op de luchthaven onze bestemming. De toeristische dienst op de luchthaven van de Poolse hoofdstad leerde ons al snel dat de stad over een uitstekend openbaar vervoer beschikt. Verschillende tramsporen doorkruisen de uitgestrekte stad en verbinden de verschillende stadsdelen.

Op dag één ontdekten we onmiddellijk waarom Warschau ook wel de Fenixstad genoemd wordt. In 1944 is de stad volledig verwoest door de Duitsers. Na de oorlog is de oude stad opnieuw nagebouwd als een exacte kopie van de gebouwen, die dateerden van de 13e tot 20e eeuw. We trokken naar Stare Miasto ("oude stad") via de **Barbakan**, de heropgebouwde stadspoort. Deze poort met vier torens werd oorspronkelijk ontworpen door Jan Baptist de Venetiër, een renaissance architect en dateert uit 1540.

Barbakan

In de oude stad zelf zijn er drie plaatsen die je absoluut moet zien. Eerst en vooral kan je een terrasje doen op het Rynek Starego Miasta ofwel het

oude marktplein en bestel er zeker een glas bier (piwo). Polen kent een brouwgeschiedenis die teruggaat tot de middeleeuwen. De bierstijlen in het land zijn een weerspiegeling van de verschillende landen die in de loop van de geschiedenis bezit namen van het Pools gebied. Geniet daarbij van de gebouwen rond je in ofwel gotische stijl, de gebouwen tot de grote brand in 1607, of in renaissancestijl. Je vergeet dat al snel dat al deze gebouwen na de Tweede Wereldoorlog zijn heropgebouwd.

Onderweg naar het tweede grote plein van de oude stad passeer je langs de Johanneskathedraal, die verscholen zit in een smal straatje tussen andere hoge gebouwen. De kerk werd oorspronkelijk gebouwd in de 14de eeuw als een Mazovische gotische kerk en diende als een kronings- en begrafenisplek voor diverse hertogen van Mazovië, een hertogdom in

Polen van 1138 tot 1562. Omdat de kerk als slotkapel fungeerde, werd ze met het Koninklijk Paleis verbonden door een 80 meter lange verhoogde corridor, die aan het einde van 16de eeuw gebouwd werd. Na 1620 werd de gang uitgebreid nadat Michał Piekarski voor de kathedraal een mislukte moordaanslag pleegde op koning Sigismund III van Polen. In 1602 stortte de kerk in, waarna hij in de daaropvolgende jaren diverse keren werd herbouwd. In de 18de eeuw werden hier de koningen van Polen gekroond, koninklijke huwelijken gesloten en koninklijke begrafenissen en begrafenissen van belangrijke personen verzorgd.

Overzicht koningsplein vanop de kloktoren

Uiteindelijk kom je aan bij het kasteelplein (plac Zamkowy), gedomineerd door de Zygmunt-zuil. Sigismund III Wasa was de koning van Polen die Warschau boven Krakau als hoofdstad verkoos, omdat het dichter bij Zweden lag (1596). Het **plein voor het Koninklijk Paleis** markeert het begin van de koninklijke route, die verschillende paleizen en andere monumenten met elkaar verbindt tot aan het Wilanów paleis. Het plein bruist dag en nacht met afwisselend artiesten en mensen die hun mening

luidkeels verkondigen. Vanop de kloktoren van de Sint Annekerk heb je een prachtig uitzicht over de oude stad.

Sluit de eerste dag af met een portie pierogi, de typische Poolse gevulde "ravioli". Je kan kiezen tussen vlees, vis, groenten of zelfs kaas. Daarbij neem je best een soepje om je pierogi in te dompelen. Met het koninklijk paleis heb je de eerste stappen gezet op de koninklijke route. Neem daarom vandaag de bus (stappen kan natuurlijk ook – vanaf het paleis is het ongeveer 1 uur wandelen) naar het Łazienkipaleis, ook wel Paleis op het Water en het Paleis op het Eiland (Pools: Pałac na Wyspie) genoemd. Dit neoclassicistisch paleis ligt in het grote Łazienki Park.

Oorspronkelijk werd het gebouw als badhuis ontworpen in 1772 voor de machtige aristocraat Stanisław Herakliusz Lubomirski. Het staat op een eilandje in het midden van een meer. Maar tussen 1764 en 1795 werd het compleet herbouwd door Domenico Merlini voor koning Stanisław August Poniatowski om dienst te doen als zijn privé-residentie. Het wordt met de rest van het park verbonden door twee Ionische colonnadebruggen. Koning Stanisław August Poniatowski bleef gedurende zijn gehele regeerperiode aan Łazienki bouwen. Na de dood van de koning nam prins Poniatowski het paleis en het omliggende park over. Vanaf 1817 was het de residentie van de Russische tsaren. Tussen de twee wereldoorlogen werd het paleis staatsbezit. Een bezoek aan het paleis is zeker de moeite.

Ook de rest van het park, het grootste van Warschau, ligt bezaaid met monumenten zoals o.a. het witte huis, een tempel voor Diana, een oude en een nieuwe orangerie. Bij de hoofdingang staat een monument ter ere van de Poolse componist en pianist **Frederic Chopin** (1810-1849). In de zomermaanden kan je hier komen luisteren naar opvoeringen van zijn werk. Maak daarna deze paleizendag compleet door verder te rijden naar het einde van de koninklijke route. Het Wilanow paleis overleefde beide wereldoorlogen en is dus een uitstekende herinnering aan de Poolse cultuur. Het paleis werd gebouwd in de late 17e eeuw voor koning Jan III Sobieski. Ook hier is een bezoek absoluut de moeite waard. Zo vind je in het bijhorende museum Potocki's ruitersportret gemaakt door de beroemde neoklassieke Franse kunstenaar Jacques-Louis David in 1781.

Chopin monument

Na twee dagen te hebben genoten van de koninklijke luxe in de Poolse hoofdstad is het tijd voor de Joodse geschiedenis. Begin daarbij in het Polinmuseum. Reken zeker een halve dag voor dit bezoek, daar het aandacht heeft voor de Joodse cultuur vanaf het ontstaan tot nu. Daarna kan je de stad zelf terug induiken en meer bepaald gaan zoeken naar de overblijfselen van het Joodse getto. Neem hiervoor best deel aan een van de talrijke gegidste toeren die je kan terugvinden van o.a. yellowumbrella.pl of freewalkingtour.com. Enkel zo komen de stenen ook echt tot leven. Ook de Joodse begraafplaats, net buiten het echte centrum, is

zeker een stop waard. Heb je daarbuiten nog tijd over, trek dan naar het stadsdeel Praga voor een bezoek aan de Russisch-orthodoxe Maria Magdalena-kathedraal. Niet ver daarvan kan je gaan lunchen bij een bar mleczny (melkbar), een overblijfsel uit de Volksrepubliek Polen. De prijzen zijn er zo scherp dat ze dagelijks berekend worden aan de hand van de ingekochte ingrediënten. Wie liever in de Poolse wodka duikt, kan naar de verborgen Pawilony: een serie van cafeetjes van zo'n 4m² achter de winkelstraat Nowy Swiat 22/28.

Overblijfsel muur rond de getto

Goedele Mafrans

In memoriam

Raymond Van Uytven (1933-2018)

p 28 december 2018 werd in St-Truiden historicus Raymond Van Uytven ten grave gedragen. Zijn oud-student, Professor Erik Aerts, hield bij die gelegenheid een treffende toespraak, die we hierbij in extenso weergeven.

Lieve Hélène, beste familie, geachte collega's, oud-studenten en leerlingen van Raymond, vrienden, burens en kennissen van hem,

Aan het einde van het jaar en wel op de donkerste dag vol van regen en wind bereikte ons het nieuws dat Raymond de dag daarvoor aan de gevolgen van een zware bronchitis was overleden. Raymond zou op 1 februari 86 geworden zijn.

Doctoraat

Zeggen dat Professor Van Uytven tot de meest vooraanstaande historici van zijn generatie behoorde, is de waarheid geenszins geweld aandoen. Al in 1961 gaf hij de historische wereld zijn visitekaartje af in de vorm van een kloek boekdeel van meer dan 700 bladzijden onder de prozaïsche titel: "Stadsfinanciën en stadseconomie te Leuven van de XIIIe tot het einde der XVIe eeuw". Het ging om de nauwelijks herwerkte versie van het doctoraatsproefschrift waarmee hij in februari 1959 was gepromoveerd bij de toenmalige Leuvense sterkhouders van de economische geschiedenis, professor Jan-Arthur Van Houtte. De monografie tekende ongetwijfeld de jonge Van Uytven ten voeten uit en toonde embryonaal het profiel van de historicus die hij zijn hele leven zou blijven: in de eerste plaats de verbluffende heuristiek gecombineerd met een scherpe historische kritiek, verrijkt met een grote techniciteit, maar vooral een rechttoe rechtaan-aanpak, zonder franje, *what you see is what you get*.

Van Uytven gebruikte als eerste in ons taalgebied de stedelijke financiën als doorkijkvenster om de volledige economie van een stedelijke gemeenschap in kaart te brengen. Met deze meesterlijke prestatie, die werd bekroond met de Prijs van de Koninklijke Vlaamse Academie, leverde hij op nauwelijks 28-jarige leeftijd een groots proefschrift af. Maar hij was daarmee niet aan zijn proefstuk. De jaren daarvoor had hij in de beste tijdschriften van de Benelux al een tiental artikels gepubliceerd over uiteenlopende aspecten van de Leuvense en Brabantse geschiedenis. Daarnaast had hij getekend voor twee omvangrijke hoofdstukken over de geschiedschrijving in de Zuidelijke Nederlanden. Dankzij een beurs had Raymond bovendien ook korte tijd in Parijs, Londen, Amsterdam en vooral Groningen kunnen verblijven.

Archivaris in Brussel, professor in Antwerpen

Met zo'n indrukwekkend palmares wenkte een universitaire loopbaan. Maar met een promotor die toen nog vijftig moest worden en nog vóór de grote universitaire expansie van enkele jaren later bleek een vaste job bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel een veilig alternatief. Op 1 september 1960 werd hij aangesteld als stagelopende archivaris en de volgende jaren zou hij in het Algemeen Rijksarchief opklimmen van archivaris-paleograaf tot werkleider. Hij inventariseerde er onder meer delen van het Congo-archief, maar werkte toch vooral in de dossiers van de Rekenkamers waarvan hij het rijke materiaal zou gebruiken als basis voor een resem publicaties.

Toen de Antwerpse Sint-Ignatiushandelshogeschool in april 1965 de kans kreeg om het wetelijk statuut aan te nemen van een universiteit, waren er dringend goede professoren nodig. Van Uytven bleek toen *incontournable*. Een jong broekje kon je hem bezwaarlijk noemen, maar als prille dertiger was hij vast en zeker een jonge professor. Aan de kersverse UFSIA werd hij meteen verantwoordelijk voor talrijke vakken. Een jonge, zwaar belaste en toch zeer enthousiaste docent. Dat kan ik uit eigen naam getuigen. Acht jaar na zijn eerste aanstelling, op een donderdag 4 oktober 1973, om 15u tijdens het college Geschiedenis van de Middeleeuwen, zat ik immers, zoals mijn medestudenten, met klamme handen en knikkende knieën te luisteren naar die vleesgeworden eruditie die vaderlijk streng, soms mild ironisch of licht provocerend, dan weer scherp sarcastisch, af en toe zelfs bulderend, vaak echter ook fijnzinnig en grappig, steeds op niveau en altijd met brio schachten en porren inwijdde in de vele geheimen en mysteries van het verleden.

Publicaties

Van Uytven was in de Scheldestad thuis gekomen en zou zijn Antwerpse instelling loyaal en royaal dienen, niet enkel via zijn zware leeropdracht, maar ook via publicaties die er kwamen in een verschroeiend tempo en die de reputatie van het jonge departement geschiedenis zouden versterken. Zijn archiefverleden zette hem vaak op het spoor van onontdekte bronnen, maar hij aarzelde evenmin om alom vertrouwde documenten aan een nieuwe lectuur te onderwerpen en op een bijwijlen verrassende wijze te interpreteren. Begin jaren zestig had contact met de door hem bewonderde en in velerlei opzichten innovatieve Gentse historicus Jan Dhondt hem ook aandacht bijgebracht voor probleemstelling en werkhypothese. Van Uytven wist voortaan dat een soliede archiefbasis niet volstond voor een goed historisch verhaal, maar dat deze ook moest worden bevroegd. Zo ontstond eind jaren zestig de typische Van Uytven-cocktail. Daarbij deed Raymond zijn reputatie als tegendraadse rebel bij tijd en wijle alle eer aan. Regelmatig haalde hij heilige huisjes onderuit of schopte hij tegen eerbiedwaardige schenen.

Zo toonde hij aan dat de "anciennes démocraties des Pays-Bas" van Henri Pirenne een liberaal en romantisch verzinsel waren uit de 19de eeuw waarachter binnen de stadsbesturen

een "politiek overwicht der gefortuneerden" schuilging. Of hij plaatste een krachtig vraagteken bij de latere rechtsgeldigheid van de Blijde Inkomst, dat pronkstuk uit de Brabantse constitutionele geschiedenis. In andere studies argumenteerde hij dat de zon van Antwerpens gouden eeuw sommige regio's waaronder het Hageland tijdens de 16de eeuw in de schaduw liet of overtuigde hij de lezer van het feit dat de moderniteit van deze eeuw op sociaal en economisch vlak niet mag worden overroepen. Maar vooral wees hij in een van zijn beste studies op de groeiende armoede en sociale ongelijkheid in de Bourgondische Nederlanden als "land van belofte", die vele vale en zelfs zwarte vlekken op het schitterend kleurenpalet van de Vlaamse Primitieven, de wanklanken van de Bourgondische polyfonie.

Professor in Leuven

Niemand die in dit vuurwerk van publicaties er bij stilstond dat Raymond Van Uytven enkel in kandidaturen doceerde en dus zijn beste leerlingen jarenlang naar vooral Gent en Leuven moest sturen voor een eventuele doctoraatstitel. Raymond zelf had geen tijd om hierover te mijmeren. Toch was er blijdschap toen hem in 1990 op initiatief van Herman Van der Wee en Michel Cloet aan de KU Leuven het licentiecollege sociaal-economische geschiedenis van de Middeleeuwen werd aangeboden. Tot zijn emeritaat in 1998 hadden voortaan ook de Leuvense geschiedenisstudenten de kans om met Van Uytven kennis te maken. Een twintigtal dapperen kozen hem als promotor voor hun verhandeling die steevast op woensdag werd besproken terwijl de promotor pijplurkend vanachter een blauw rookgordijn rustig luisterde.

Emeritaat

Dat emeritaat betekende voor professor van Uytven geen merkbare cesuur met zijn actieve leven voordien. Hij gaf minder colleges, dus doceerde hij wat meer gastcolleges. Hij had minder last van door hem veraschuwde vergaderitis, dus verscheen hij meer dan voordien overal te lande, maar nu ook in toenemende mate in het buitenland, voor steeds gewaardeerde lezingen. Hélène bewaart prachtige herinneringen aan hun gezamenlijke reizen overal in Europa, maar ook in de Nieuwe Wereld. Evenals vroeger spaarde hij in zijn voordrachten soms de roede niet. Welhaast legendarisch is zijn optreden tijdens enkele vieringen waarmee een hele stadsgemeenschap zich klaarmaakte om de zoveelste verjaardag van een stedelijke titel te herdenken. Raymond kwam dan doodleuk vertellen dat een of ander charter dat als basis fungeerde voor de festiviteiten vals of verkeerd gedateerd was.

Toch duiken in Raymonds wetenschappelijke productie na zijn emeritaat twee verschillen op. Eerst en vooral begon de emeritus nu in een hoog tempo boeken te publiceren, wetenschappelijk verantwoord uiteraard, maar ook te smaken door een breder publiek. Daarbij stelde men een verdere verbreding vast in zijn belangstelling, een verschijnsel dat bij wel meer sociaal-economische historici optreedt in de latere fase van hun loopbaan. Ook Raymond verruimde zijn belangstelling voor conjunctuur, handel en industrie, geld- en finan-

ciewezen nu gretig tot de wereld van cultuur en mentaliteit, van de stadsgeschiedenis in al haar bonte vormen, felle contouren, scherpe contrasten en prikkelende indrukken, tot de studie van idealen en ideologieën, dier en plezier, van geuren en kleuren, van gevoelens en sensaties, van mode en literatuur, van hobby's en eetcultuur, van korte rokken en mooie vrouwen.

De bruisende activiteit in haast zestig jaar ging niet onopgemerkt voorbij. Van Uytven werd gevraagd om, soms willens nillens, toe te treden tot redacties van tijdschriften, boekreeksen en grote collectieve publicaties. Geregeld werd hij gelauwerd en viel hij in de prijzen. De laatste maal in een indrukwekkende reeks was dat in 2008 toen een Brugse vzw voor brouwerijgeschiedenis hem een prijs uitreikte voor zijn boek over de geschiedenis van de dorst.

Een man met karakter

De naam Raymond Van Uytven is een bijzonder label in de historische wereld, omwille van zijn wetenschappelijke reputatie, maar ook omwille van zijn eigenschappen als mens. Makkelijk is zijn levensloop niet altijd geweest. Raymond verloor al vroeg zijn eerste vrouw, maar vond in de persoon van Mevr. Hélène Bormans een nieuwe echtgenote die wonderwel bij hem paste. In september 1996 ruilden ze het oude huis aan het station van Heverlee voor een villa op een heuvel in de mooie regio die als fruitstreek met een rijk verleden kronkelt tussen Hageland en Haspengouw. Weldra voelde hij er zich thuis en maakte hij nieuwe vrienden in Zoutleeuw en omgeving.

Professor Van Uytven had wat men noemt een sterk karakter. Raymond was veeleisend en gaf zijn kritiek onomwonden en ongezouten. Tijdens een examen waarin jonge studenten zaten te zweten over een moeilijk ontcijferbare tekst durfde hij schertsend al eens een vergelijking te maken met een bekend indianenopperhoofd wiens armen moe waren van het bloed dat hij vergoten had. Tijdens congressen en doctoraatsjury's was hij een genadeloos criticus, in vele boekbesprekingen een gevreesd recensent. Alleen voor een oppervlakkige observant leek hij ook een vat vol tegenstrijdigheden: een man die in zijn wetenschappelijk werk flirtte met het theoretische marxisme, maar er geen graten in zag om in de zondagsmis met de schaal rond te stappen; een wetenschapper die als geen ander de geheimen van de biergeschiedenis doorgrondde, maar die zelden of nooit een pint dronk, een glas goede wijn des te meer; een persoon die jarenlang in zijn huis aan het station van Heverlee een hondje als kameraadje koesterde totdat hij eindelijk in zijn levensavond inzag dat een onafhankelijk dier als de kat beter bij zijn rebels karakter paste dan een deemoedige hond.

Maar achter de ietwat stugge façade ging een andere persoon schuil en vaak ontpopte de aanvankelijk gevreesde boeman zich tot een geliefde prof en een gul mens. Wie zijn vertrouwen waard was, kreeg dit in grote mate en onvoorwaardelijk. Vrienden weten dat Raymond niet alleen de onvermoeibare werker was, maar ook de levensgenieter, dat hij niet alleen met veel expertise Bourgondische cultuur bestudeerde, maar deze ook in de praktijk bracht

onder de vorm van culinaire creativiteit, lekker tafelen en genieten van een glas goede wijn. Hélène leerde hem de reiscultuur te omarmen. Veel genoeg beleefde hij aan hun gezamenlijke reizen naar Frankrijk en vooral zijn geliefde Provence.

De vergankelijkheid der dingen

Zijn levensavond was niet altijd leuk. Door zijn hersenbloedingen en de vele ongemakken die ermee gepaard gingen was Raymond de laatste vijf jaren maar een schim van de robuuste mens en historicus die hij steeds was geweest. Dat kruis heeft hij met een zekere gelatenheid, maar toch ook met grote moed gedragen, tot het einde liefdevol verzorgd door Hélène die daarmee tegemoetkwam aan Raymonds grootste wens om zo lang mogelijk thuis te blijven. Er bestonden vage plannen om de nu te grote villa in de fruitstreek te verlaten voor een appartement in Oostende. Dat heeft Raymond niet meer mogen beleven.

Tot slot. Moest Raymond hier voor mij zitten, dan zou hij al enige tijd ongemakkelijk op zijn stoel zitten draaien. Mandarijnenhulde en in wierook gedrenkte hagiografie waren niet meteen aan hem besteed. Daarom enkel dit nog. Wie Raymond beter kende, weet dat hij zich bewust was van de vergankelijkheid der dingen, de eindigheid van het leven en vooral de grenzen van zijn eigen werk. Op zijn verjaardag in 1959, op nauwelijks 26-jarige leeftijd, zette hij de volgende woorden op papier die volgens mij tot de mooiste van zijn omvangrijke oeuvre behoren. Ik citeer Raymond:

“De godsdienst die het ganse leven van de middeleeuwse mens doordeseemt en het hult in een geur van oneindigheid, kan slechts indirect worden aangeraakt. Zijn gedachtenwereld en gevoelens, zijn mentaliteit en geestesgesteldheid die zijn daden richten en kleur geven, kunnen slechts terloops ter sprake komen. Zij zijn er niet minder belangrijk om, maar het is de historicus niet gegund het volle leven weer te geven. Hij is nu eenmaal beperkt in zijn middelen en moet zijn aandacht verdelen”.

Die stem zwijgt nu voorgoed. Of toch niet. Via zijn geschreven werk leeft Raymond immers een stukje verder en heeft hij zichzelf over de vergankelijkheid getild. Maar dat voortleven heeft hij toch vooral gerealiseerd in de harten en geesten van zijn talrijke oud-leerlingen op wie hij door zijn onconventioneel optreden wars van alle bombarie, zijn onvergelykbare eruditie, zijn passie voor onderzoek, maar ook zijn betrokkenheid en trouwe vriendschap een blijvende indruk heeft gemaakt en die daarom de herinnering zullen bewaren aan een onvergetelijke leermeester.

Erik Aerts

Dom Wildried Verleyen O.S.B. (1931-2019)

Dr. hist. Dom Wilfried Verleyen stierf vrij onverwachts op 1 januari 2019 in het Onze-Lieve-Vrouweziekenhuis te Aalst, als gevolg van een ongelukkige val. Hij was 87 jaar oud en zou in september 70 jaar benedictijnermonnik van de abdij van Affligem geworden zijn. Vijftig jaar geleden, in september 1968, ontmoette ik voor de eerste maal de toen 37-jarige Dom Wilfried, als dienstdoende zondagse onderpastoor in Essene. Ik had een Popp-kaart van Asse bij, waarop ik de onroerende goederen van de abdij Affligem tijdens het Ancien regiem had ingekleurd. Dom Wilfried was direct geïnteresseerd. We werden goede vrienden, geboeid door een zelfde interesse: Affligem en zijn geschiedenis.

Herman (later Dom Wilfried) Verleyen werd geboren in Sint-Pieters-Leeuw op 22 augustus 1931. Zijn vader, Lodewijk Verleyen, werkte bij de spoorwegen en was een VNV-er, en geen praktiserende katholiek; zijn moeder, Maria Engels, was een huisvrouw. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog verhuisde het gezin naar Halle. Hier volgde Herman moderne humaniora in de middelbare school van de Broeders van de Christelijke Scholen.

Na een kennismaking met de norbertijnen o.a. in de abdij van 't Park, trad hij op 16 september 1949 in bij de benedictijnen te Affligem. Na 10 dagen postulaat ontving hij het habijt en begon hij o.l.v. Dom Cyprianus Coppens zijn noviciaat. Voortaan werd hij Dom Wilfried genoemd. Toen leerde hij ook Latijn en Grieks.

Als jonge novice – hij legde zijn eerste geloften af op 29 september 1950 – vertrok Dom Wilfried samen met de latere abt Jan – toen nog Dom Anselmus – in oktober 1951 naar Rome om er aan de Lateraanse universiteit een licentiaat in de filosofie te behalen. Terug in Affligem volgden zijn tijdelijke geloften op 29 september 1950, zijn plechtige geloften op 28 september 1954 en zijn priesterwijding te Mechelen op 26 september 1955. Op verzoek van abt Franco de Wyels volgde hij aan de KU Leuven twee jaar Romaanse filologie, en nog een jaar pastoraaltheologie. Op 1 september 1960 werd hij deeltijds godsdienstleraar in Gijzegem. Vervolgens vervulde hij in de abdij de functies van gastenpater en administrator van het *Tijdschrift voor Liturgie*. Hij heeft in de Affligemse abdij ook jarenlang in de zegenkapel mensen in nood geholpen en was er eerst hulpbibliothecaris, later bibliothecaris en archivaris. In 1980 vierde hij zijn zilveren professiejubileum, in 2000 de 50ste verjaardag van zijn kloostergeloften, op 26 december 2005 en 2015 respectievelijk zijn gouden en diamanten priesterjubiläum.

Op aansporen van deken Jan Declercq van Halle behaalde Dom Wilfried in 1972 voor de Centrale Examencommissie een licentiaat in de geschiedenis. Zijn verhandeling o.l.v. prof.

R. De Schryver, handelde over *Proost Beda Regaus, geschiedschrijver van de abdij Affligem, 1718-1808*. Abt Eligius Deckers van Steenbrugge, hierbij gesteund door Dom Cyprianus, suggereerde hem te doctoreren. Met grote onderscheiding promoveerde Dom Wilfried te Leuven op 12 juli 1979 met als promotor prof. M. Cloet over *Dom Benedictus van Haeften, proost van Affligem 1588-1648. Bijdrage tot de studie van het kloosterleven in de Zuidelijke Nederlanden*, proefschrift dat werd bekroond en uitgegeven in 1983 door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België.

In 1962 publiceerde Dom Wilfried zijn eerste historisch artikel: 'L'abbaye des chanoines de St.-Augustin de Bornem'. Het verscheen in de bekende reeks *Monasticon belge*. Met grote regelmaat volgden nog een paar honderd (!) bijdragen, voornamelijk over de abdijschiedenis van Affligem en zijn monniken, in *De Mariagroet, De Schakel, Eigen Schoon en De Brabander, Het Land van Aalst, Vlaamse Stam, De Faluintjes, Ascania, Ons Heem, Jaarboek van Belledaal, Ons Geestelijk Erf, De Brabantse Folklore, Bijdragen tot de Geschiedenis*. Dom Wilfried was ook de auteur van een aantal veel geraadpleegde werken: *Necrologium van Affligem en Negen eeuwen Affligem (1083-1983)*. Hij verzorgde de inleiding op Beda Regaus' *Hafflighemum Illustratum, Bona et Jura* en het *Directorium abbatiae Hafflighemensis*, die samen met het *Cartularium van Affligem* door het Algemeen Rijksarchief werden uitgegeven. Dom Wilfried was in de abdij dé gezaghebbende historicus. Hij laat er wat betreft de geschiedenis van de abdij Affligem een leemte na die niet gemakkelijk zal kunnen ingevuld worden.

Dom Wilfried ging graag op reis. Hij bezocht talrijke abdijen, meestal in het gezelschap van een bevriende leek. Zelf ben ik vaak op stap geweest met Dom Wilfried, naar de boerderijen van Affligem in Waals-Brabant, naar Haeften in Nederland, naar Louvain-la-Neuve en ... naar het Rijksarchief in Brussel, in Gent en in Leuven en ontelbare keren naar het Aartsbisshopelijk Archief in Mechelen. Hij trad vaak op als paleograaf en vertaler van Latijnse teksten. Onder zijn invloed verkoos ook ik prof. Cloet als promotor van mijn licentiaatsverhandeling en van mijn doctoraal proefschrift over gasthuizusters in het aartsbisdom Mechelen.

Vanaf 1980 sukkelde Dom Wilfried met zijn gezondheid en moest hij zeer regelmatig op doktersvisite. Elke maand kwam hij in Asse-Terheide op doktersraadpleging en nadien bij ons thuis voor een babbeltje en ... transport terug naar de abdij. Steeds werd er van gedachten gewisseld over de abdijschiedenis en ook al eens over het geloof waarover Dom Wilfried een streng conservatieve mening had. Mijn wat lossere geloofsopvattingen bestempelde hij als "ketterij!". Dom Wilfried onderscheidde zich als een harde werker, had echt monnikengeduld en was zeer bescheiden. Het deed hem verdriet dat Affligem onvoldoende nieuwe kandidaten kon aantrekken. Ik zal hem steeds dankbaar gedenken voor de vele uren waarin ik met hem de muze van de geschiedenis mocht smaken, voor de grote vriendschap en de warme genegenheid. Ik zal hem missen!

dr. hist. Jaak Ockeley

Frans Vanhoof (1943-2019)

Op 9 februari 2019 overleed in Wilrijk alumnus François – Frans – Vanhoof. Hij werd geboren te Keerbergen op 23 januari 1943, maar zou na zijn studies in Leuven het grootste deel van zijn leven doorbrengen in de regio Antwerpen. Hij was gehuwd met Roos De Paepe en werd vader van twee dochters.

Na zijn middelbare studies aan het Sint-Pieterscollege te Leuven ging de jonge Frans Vanhoof in 1961 geschiedenis studeren aan de Leuvense universiteit.

Een jaar later werden aan de universiteit autonome Nederlandstalige en Franstalige afdelingen opgericht, de eerste stap in een woelig proces dat uiteindelijk zou leiden naar de volledige splitsing van de universiteit in 1968. Frans maakte in Leuven deel uit van een lichte studentengroep waartoe ook jaargenoten als Emiel Lamberts en Johan Decavele behoorden. Tot zijn professoren behoorden Jan Van Houtte, kanunnik Jozef M. De Smet en Emile Lousse. Kanunnik De Smet zou ook optreden als promotor van zijn eindverhandeling. In 1965 studeerde Frans af met een licentiaatsthesis over een vrouwenklooster in Aarschot: *Sint-Niklaasberg Aarschot (1439-1537): een vrouwenklooster onder invloed van Windesheim*. Uit die tijd dateert zijn eerste kennismaking met het archief van het aartsbisdom, waar een flink deel van het archief van dit Aarschotse klooster wordt bewaard. In de keuze om een Windesheimklooster te bestuderen was de hand zichtbaar van zijn oom en pater assumptionist Willem Lourdaux, kenner van de Moderne Devotie en tijdens Frans' studietijd als jonge docent verbonden aan de opleiding geschiedenis. De interesse voor religieuze geschiedenis en in het bijzonder de geschiedenis van het klooster Sint-Niklaasberg zou de historicus Frans Vanhoof nooit meer loslaten.

Kort na zijn afstuderen startte Frans een loopbaan in het onderwijs. Hij ging als leraar geschiedenis aan de slag in het Onze-Lieve-Vrouw van Lourdescollege te Edegem, een toen jonge onderwijsinstelling die in 1960 was opgericht vanuit het Sint-Stanislascollege in Berchem. Hij zou er 25 jaar blijven en de school mee uitbouwen, eerst als leraar van 1965 tot 1976 en van 1976 tot 1990 als adjunct-directeur. Zijn bestuurskwaliteiten werden gewaardeerd en brachten hem vanaf het schooljaar 1990-1991 naar het Sint-Annacollege op Antwerpen Linkeroever. Opnieuw kwam Frans terecht in een school in volle ontwikkeling, in 1986 ontstaan uit de fusie van het bisschoppelijke Sint-Thomascollege en het Imelda Instituut van de Zusters Ursulinen van Onze-Lieve-Vrouw-Waver. Hij leidde het Sint-Annacollege als directeur tot zijn pensionering op 60-jarige leeftijd in 2003. Maar ook na zijn pensioen bleef Frans betrokken bij het katholiek onderwijs in de Provincie Antwerpen. Hij was tot zijn overlijden beleidsmatig actief als lid van de Raad van Bestuur van de koepelorganisatie Katholiek Onderwijs in het Bisdom Antwerpen en van het Vrij Centrum voor

Leerlingenbegeleiding. Met Frans Vanhoof verloor het katholieke scholennet in het Antwerpse een onderwijsman in hart en nieren.

Naast zijn drukke onderwijsactiviteiten bleef Frans zijn leven lang geboeid door het historisch onderzoek. Op het Aartsbisschoppelijk Archief, maar ook op het Rijksarchief, was hij decennialang een regelmatige bezoeker. Frans was daarbij niet enkel een gedreven onderzoeker, maar ook een aangenaam causeur. Het archiefwerk werd tijdens zijn bezoeken aan de leeszaal in Mechelen wel eens gelardeerd met smakelijk vertelde anekdotes over de vroegere archivariissen met wie hij daar in al die jaren te maken had gehad. Zijn onderzoek resulteerde onder meer in 51 bijdragen in het regionale historische tijdschrift *Het Oude Land van Aarschot*, waarvan hij een van de vaste medewerkers was. De meeste daarvan behandelden aspecten van de geschiedenis van het klooster Sint-Niklaasberg, waarover hij zijn thesis had geschreven. Zijn expertise over de Moderne Devotie resulteerde ook in medewerking aan het *Monasticon belge*, het meerdelige standaardwerk over de bronnen voor de kloostergeschiedenis in België, waarvoor hij een twaalfstal grondige bijdragen leverde over priorijen en kloosters die behoorden tot de Congregatie van Windesheim.

In 2004 publiceerde Frans bij het Davidsfonds *De zeer kwade uren van Zuster Rosa Ubens (1746-1797)*, een boek over de perikelen van een 18de-eeuwse religieuze uit het klooster Sint-Niklaasberg in Aarschot waarvoor hij onder meer onderzoek deed in het archief van het aartsbisdom. De titel was geïnspireerd door de bekende novelle van Felix Timmermans over het Lierse begijntje Symforosa (*De zeer schoone uren van juffrouw Symforosa, begijntjen*), maar de inhoudelijke inspiratie kwam van een gelijkaardig boek van de Amerikaanse historicus Craig Harline over een 17de-eeuwse kloosterzuster uit Leuven die gebrouilleerd raakte met haar medezusters en daarover een uitgebreide correspondentie onderhield met de Mechelse aartsbisschop (*De verzoeking van Zuster Margriet. Het Vlaamse kloosterleven in de zeventiende eeuw*, 1997). Zijn laatste gepubliceerde bijdrage was een studie over leven en werk van een 17de-eeuwse kapitteldeken in Aarschot. Met het heengaan van Frans Vanhoof verliezen de Leuvense historici een gedreven vakgenoot en de onderwijswereld een gewaardeerde geschiedenisleerkracht en bestuurder.

Gerrit Vanden Bosch

De redactie verneemt dat Lucretia De Mullie, geboren te Antwerpen op 24 februari 1929, aldaar is overleden op 7 februari 2019. Ze promoveerde tot licentiaat in de geschiedenis in 1958. Ze was de weduwe van Prof. Raymond Derine (+1987), een voorman in de campagne voor Leuven Vlaams. De redactie biedt vrienden en familieleden haar oprechte blijken van medeleven aan.

Historische films uitgebracht in 2018

Naar jaarlijkse gewoonte brengt Herbert Verreth een overzicht van de 'historische' films die hij in 2018 in de twee Leuvense bioscopen kon bekijken. Het waren er 59, maar in Tijdingen worden enkel de allerbeste films opgenomen, met een score van 3,5 of zelfs 4 op 4. Online (<http://www.vhl-alumni.be>) kan je de volledige lijst vinden. De films gesitueerd na 1995 werden alleen geselecteerd als ze een uitgesproken politiek of historisch karakter hadden en documentaire films zijn niet opgenomen. De oudere afleveringen van dit overzicht zijn te downloaden op: <https://bib.kuleuven.be/artes/films-in-de-oudheid/>.

De 16e-18e eeuw

The favourite (2018 – IRL/UK/USA) – 119 min. – 3,5 ★ –

Reg.: Lanthimos, Giorgos – Act.: Colman, Olivia; Weisz, Rachel; Stone, Emma

Engeland, ca. 1707-1711. De Britten en de Fransen zijn met elkaar in oorlog, waarbij de Engelse koningin Anne (1702-1714) zich vooral laat leiden door de politieke adviezen van haar boezemvriendin Sarah Jennings Lady Marlborough. Wanneer diens verarmde nicht Abigail Hill echter op het paleis verschijnt, verschuift de genegenheid van de koningin van Sarah naar Abigail, wat een strijd tussen beide dames tot gevolg heeft. Een moderne, frisse kostuumfilm die zeer dicht bij de historische gebeurtenissen blijft, hoewel ik me afvraag of de koningin ook effectief in bed gedoken is met haar hofdames.

De 19e eeuw

The greatest showman (2017 – USA) – 105 min. – 3,5 ★ –

Musical – Reg.: Gracey, Michael – Act.: Jackman, Hugh; Williams, Michelle

Het leven van de Amerikaan Phineas T. Barnum (1810-1891), die beroemd is geworden met 'Barnum's American museum of curiosities' en vanaf 1870 met zijn rondreizende circus. Zoals wel vaker in films worden de historische gebeurtenissen veel gecondenseerder getoond dan ze in werkelijkheid plaatsvonden, maar dat is geen beletsel om van deze meeslepende musical te genieten.

Werk ohne Autor (2018 – D/I) – 188 min. – 3,5 ★ – Reg.: Henckel von Donnersmarck, Florian – Act.: Schilling, Tom; Koch, Sebastian; Beer, Paula

Dresden – Düsseldorf, Duitsland, 1937-1966.

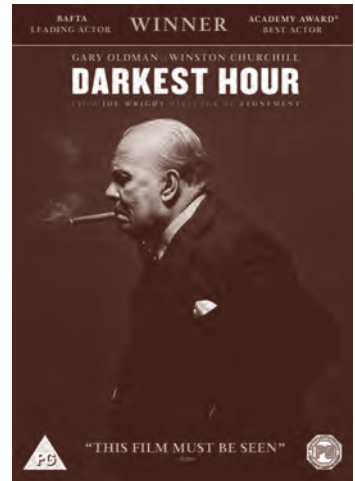
De jonge schilder Kurt Barnert brengt zijn jeugd door onder de Nazi's, die zijn psychiatrisch zieke tante vergassen en die de 'entartete' moderne kunst verachten. In de communistische DDR is hij verplicht om te schilderen in de stijl van het 'sozialistisches Realismus'. Hij vlucht naar het westen waar hij aan de kunstacademie van Düsseldorf probeert zijn trauma's in zijn eigen werk te vatten. Een prachtig overzicht van de geschiedenis van Duitsland en van de moderne kunst.

De tweede wereldoorlog en de jaren '40

Darkest hour (2017 – UK) – 125 min. – 4 ★ – Reg.: Wright, Joe – Act.: Oldman, Gary; Scott Thomas, Kristin; Mendelsohn, Ben; James, Lily

London, 9 mei tot 4 juni 1940, het begin van de Tweede Wereldoorlog. Winston Churchill (1874-1965) wordt Eerste Minister. De meningen in het parlement zijn verdeeld: vrede sluiten met Hitler of oorlog voeren? Na een lange innerlijke strijd slaagt Churchill erin het parlement te overtuigen om tot elke prijs te blijven vechten.

Tom of Finland (2017 – FIN/S/DK/D/IS/USA) – 115 min. – 3,5 ★ – Reg.: Karukoski, Dome – Act.: Strang, Pekka; Oftebro, Jakob; Grabowsky, Jessica

Helsinki, Finland – Los Angeles, USA, van 1940 tot ca. 1985. Het leven van de homoseksuele Fin Touko Valio Laaksonen (1920-1991) die bekend werd als 'Tom van Finland' met zijn tekeningen van stoere homo's in leren outfits. Het was onmogelijk om zijn werk in het represieve Finland naar buiten te brengen, maar vrienden van hem publiceerden zijn tekeningen in Los Angeles, waardoor zijn oeuvre een wereldwijd succes werd.

De jaren '50, '60 en '70

The house with a clock in its walls (2018 – USA) – 104 min. – 3,5 ★ – Reg.: Roth, Eli – Act.: Black, Jack; Blanchett, Cate – *Bewerking van Bellairs, John, The house with a clock in its walls (1973) (roman) New Zebedee, Michigan, USA, 1955. Een fantasierijk en spannend verhaal over de 10-jarige Lewis die van zijn oom Jonathan Barnavelt leert toveren. Samen moeten ze een magische klok vinden die de tijd zal teruggedraaien zodat de mensheid uitgeroeid wordt. Plezier voor kinderen van alle leeftijden!*

Bohemian rhapsody (2018 – UK / USA) – 134 min. – 4 ★ – Reg.: Singer, Bryan – Act.: Malek, Rami; Boynton, Lucy

Engeland; München, Duitsland, 1970-1985. De geschiedenis van de rock band Queen van 1970 tot het Live Aid concert van 1985 in het Wembley stadion, en het leven van de excentrieke, 'biseksuele' Freddie Mercury/ Farrokh Bulsara (1946-1991), die later van AIDS zal sterven.

Die göttliche Ordnung (2017 – CH) – 96 min. – 4 ★ – Reg.: Volpe, Petra Biondina – Act.: Leuenberger, Marie; Simonischek, Maximilian

Zwitserland, 1971. In een afgelegen bergdorpje komt de jonge moeder Nora erachter dat zij niet kan gaan werken zonder de toestemming van haar man. Ze gaat zich engageren voor de vrouwenbeweging die het vrouwenkiesrecht wil afdwingen. Aanvankelijk krijgt ze weinig steun in haar dorp, maar uiteindelijk zullen alle vrouwen van het dorp in staking gaan. Het referendum van 7 februari 1971 zal eindelijk het vrouwenkiesrecht toestaan.

I, Tonya (2017 – USA) – 119 min. – 3,5 ★ – Reg.: Gillespie, Craig – Act.: Robbie, Marget; Stan, Sebastian *Portland, Oregon, USA, 1974-1994. Tonya Harding (°1970) is een succesvolle, maar verguisde kunstschaat-*

ster die zowel in 1992 als in 1994 meegedaan heeft aan de Olympische spelen. Haar carrière eindigde toen haar echtgenoot Jeff Gillooly de knie liet inslaan van haar concurrent bij de volgende Amerikaanse kampioenschappen. Er wordt in de film veel aandacht besteed aan het arme en harde milieu waarin Tonya moest opgroeien en vooral aan haar moeder die haar steeds tot het uiterste dwong.

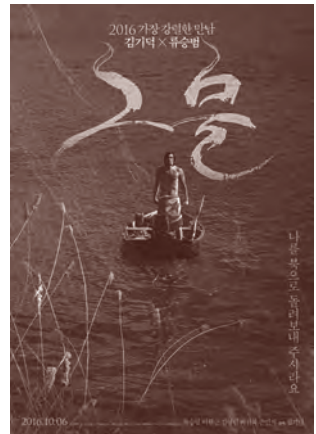
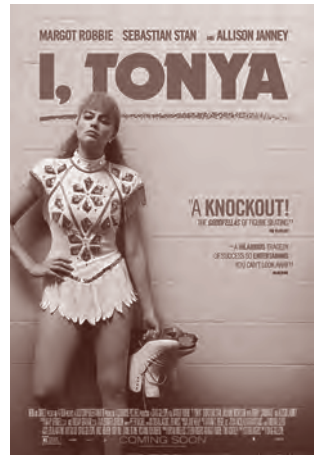
De jaren '80 tot nu

Geumul [The net] (2016 – ROK) – 114 min. – 3,5 ★ – Reg.: Kim Ki-Duk – Act.: Seung-bum Ryoo; Won-geun Lee
2016. De arme visser Nam Chul-woo werkt op de grensrivier tussen Noord- en Zuid-Korea, en geraakt door een motordefect ongewild op de zuidelijke oever. Hij wordt hard aangepakt door de veiligheidsdiensten van Zuid-Korea als een mogelijke spion. Hij staat erop terug te keren naar zijn thuisland, maar wordt pas na veel gedoe weer vrijgelaten. In Noord-Korea wordt hij onthaald als een held, maar vervolgens zonodig nog harder ondervraagd door de veiligheidsdiensten van Noord-Korea. Hij mag niet meer vissen op de rivier en als een gebroken man laat hij zich doodschieten op zijn bootje.

Toekomst / Fantasy

Ready player one (2018 – USA) – 140 min. – 3,5 ★ – Reg.: Spielberg, Steven – Act.: Sheridan, Tye; Rylance, Mark – Bewerking van Cline, Ernest, Ready player one (2011) (roman)
Columbus, Ohio, 2045. De wereld is naar de vaantjes, zodat iedereen weglucht in de virtuele realiteit van het programma Oasis ontworpen door James Halliday. Wanneer deze sterft, proberen de jonge Ward Watts alias Parzifal en zijn vrienden de sleutels te vinden die de controle geven over het programma. Een concurrerend bedrijf elimineert echter alle tegenstanders om zelf het monopolie te kunnen beheren.

Herbert.Verreth@kuleuven.be

Goed gezien

De Abdij van 't Park in Heverlee heeft opnieuw een beiaard en dat na meer dan 200 jaar. De vorige beiaard werd in de Franse revolutietijd verborgen en later verkocht aan de St-Pieterskerk in Leuven, waar hij bij de brand van Leuven in 1914 roemloos ten onder ging. De Duitse stad Neuss aan de Rijn, die zich verantwoordelijk voelde voor de brand (soldaten van Neuss hebben Leuven afgebrand), zocht contact met Leuven en zo ontstond de idee om de Abdij een nieuwe beiaard te schenken. De financiering kwam tot stand via giften en sponsoring. De klokken werden gegoten in Asten (Nederland) en arriveerden in de Abdij in de zomer van 2018. Op 10 september van dat jaar werden ze gewijd door de prior, in aanwezigheid van heel wat prominenten, onder wie toenmalig burgemeester Louis Tobback. Op 11 november 2018 werd de beiaard plechtig ingespeeld.

Afzender:
Vereniging Historici Lovanienses
Tiensesteenweg 201 bus 1
3010 Kessel-Lo

PB-PP | P708841
BELGIE(N)-BELGIQUE

Verkeerd adres?

Stuur ons, indien bekend, de juiste adresgegevens door van deze afgestudeerde.
Hartelijk bedankt!

Vereniging Historici Lovanienses
Tiensesteenweg 201 bus 1
B-3010 Kessel-Lo
E-mail: info@vhl-alumni.be
Website: www.vhl-alumni.be